

20
14.06.2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ВЕРБОВЧУК Нікіта Олексійович
(студент групи ПВ-3)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07»Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 4

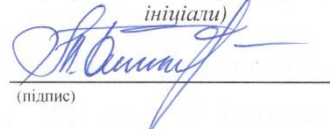
від 16.06.2022
зав. кафедри менеджменту
і підприємництва

д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

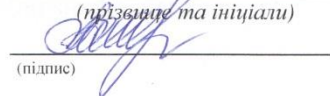
Керівник роботи:

ст. викл. Біляк Т.О.
(наукове звання, прізвище та
ініціали)

(підпис)

Рецензент

К.е.н., доц. Парченко О.П.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2022

Анотація

Вербовчук Н.О. Управління виробничими запасами підприємства. – Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2022.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі досліджено механізм управління виробничими запасами підприємства. Визначено шляхи підвищення ефективності управління виробничими запасами підприємстві.

Ключові слова: запаси, виробничі запаси, управління виробничими запасами.

Annotation

Verbovchuk N. Management of production stocks of the enterprise. - Manuscript.

Bachelor's qualification work is presented for the degree of «bachelor», field of knowledge 07 «Management and Administration» specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2022.

The mechanism of management of production stocks of the enterprise is investigated in the bachelor's qualification work. The ways of increase of efficiency of management of production stocks of the enterprise are defined.

Key words: stocks, production stocks, production stocks management.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність виробничих запасів підприємства	6
1.2. Управління виробничими запасами підприємства	15
1.3. Методика аналізу ефективності управління виробничими запасами підприємства	31
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління виробничими запасами підприємства	40
Висновки до розділу 1	46
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»	48
2.1. Організаційно-правова характеристика ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» ...	48
2.2. Аналіз фінансово-економічного стану підприємства ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»	55
2.3. Оцінка ефективності управління виробничими запасами підприємства	60
2.4. Напрямки удосконалення управління виробничими запасами на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»	70
Висновки до розділу 2	77
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки України, з переходом до ринкових відносин та постійних змін, що відбуваються у законодавстві, ефективність здійснення виробничої діяльності промислових підприємств значною мірою залежить від управління виробничими засобами, а саме матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Забезпеченість підприємства достатньою кількістю виробничих запасів та їх раціональне використання є однією з головних умов здійснення виробничого процесу на підприємствах різних галузей економіки. Адже усі підприємства, незалежно від виду діяльності та методів здійснення господарської діяльності, використовують виробничі запаси. Тому визначення сутності виробничих запасів потребує детального дослідження та уточнення з урахуванням специфіки діяльності підприємств різних галузей економіки.

Актуальність обраної теми підтверджується тим, що зростання потреби підприємства в запасах може бути задоволений екстенсивним шляхом (придбанням або виготовленням більшої кількості матеріалів і енергії) або інтенсивним (більш економним використанням наявних запасів в процесі виробництва продукції).

Теоретико-методологічні положення управління запасами підприємств висвітлені у роботах таких зарубіжних та вітчизняних вчених як М. Клейтон, І. Ансоф, М. Портер, Дж. Ф. Берджес, І. Бланк, О. Тарсенко, С. Жуков, І. Ліфіц, Ф. Котлер, А. Довгень, Б. Литвин, Н. Бутенко та ін. Але проблематика управління запасами виробничих підприємств на сьогодні не є завершеною та потребує подальших досліджень у цій сфері.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам напряму підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад управління виробничими запасами підприємства.

Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити економічний зміст виробничих запасів підприємства;
- дослідити механізм управління виробничими запасами підприємства;
- обґрунтувати методичні засади аналізу виробничих запасів підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління виробничими запасами підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»;
- проаналізувати систему управління виробничими запасами ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»;
- визначити основні резерви підвищення управління виробничими запасами підприємства.

Об’єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає процес управління виробничими запасами підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади ефективності управління виробничими запасами підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою бакалаврської кваліфікаційної роботи виступив системно-структурний підхід, що розглядає процес управління виробничими запасами підприємства як цілісну структуровану систему,. Вирішення поставлених у роботі завдань забезпечувалося використанням основних методів дослідження, а саме методів наукової абстракції, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу, системного підходу тощо. Для розв’язання визначених завдань також застосовувались наступні методи: монографічний, теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії, класифікації, балансовий та аналізу.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС».

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні резервів підвищення управління виробничими запасами підприємства. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 89 сторінках друкованого тексту. Робота містить 21 таблицю та 15 рисунків. Список використаних джерел налічує 63 найменування. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність виробничих запасів підприємства

Необхідною умовою здійснення виробничої діяльності підприємств майже усіх галузей економіки є забезпеченість ресурсами.

К.Л. Багрій зазначає, що важливою передумовою успішного здійснення виробничого процесу є наявність та використання трудових і матеріальних ресурсів, які в сукупності з основними фондами становлять виробничі ресурси [1, с. 104].

У політекономічній літературі визначення поняття «виробничі ресурси» з'явилося наприкінці сімдесятих років двадцятого століття. Зарубіжні вчені К. Макконелл та С. Брю до категорії ресурсів зараховують «всі природні і вироблені ресурси, які використовуються при виготовленні товарів та послуг». При цьому вчені визначають дві основні категорії ресурсів: – матеріальні – до складу яких відноситься земля, або сировинні матеріали, і капітал; – людські ресурси – це праця і підприємницькі здібності людини [5, с. 273].

Н. В. Кудлаєва, А. С. Медеяєва зазначають, що виробничі ресурси – це сукупність трудових і матеріальних ресурсів, а також основних фондів, які залучені у процес виробництва для створення споживчих вартостей [29, с. 824]

Невід'ємною складовою виробничих ресурсів є матеріальні ресурси, які, як зазначає О. В. Круковська, є комплексом речових елементів, призначених для обробки в процесі виробництва за допомогою знарядь праці [28, с. 132].

В економічній літературі ресурси поділяють на: трудові, матеріальні та інші ресурси. К. Макконелл, С. Брю до матеріальних ресурсів відносять

земельні ресурси, сировину, матеріали та капітал [40, с. 657].

У економічному словнику З.Б. Живко зазначається, що до матеріальних і сировинних ресурсів належать наявні руди, нафта, газ тощо, обладнання та устаткування до встановлення, що призначені і потребують монтажу [19, с. 174].

Серед науковців існує багато суперечливих питань стосовно того, чи доцільно зараховувати до складу матеріальних ресурсів земельні, водні та інші природні ресурси. Н. І. Коваль дотримується думки, що до складу матеріальних ресурсів не слід відносити природні ресурси, оскільки вони лише під впливом людської праці стають матеріальними ресурсами [26, с. 93].

О. А. Подолянчук вважає, що до матеріальних ресурсів, які піддаються нормуванню по кількісній величині у виробництвах переробки багатокомпонентної сировини і напівфабрикатів складного речового (хімічного) складу, слід відносити: сировину, основні матеріали, напівфабрикати власного виробництва, паливо й електроенергію всіх видів для технологічних потреб, каталізатори та сорбенти, різного роду допоміжні матеріали виробничого призначення й ін. [42, с. 88].

В економічній літературі запаси визначають як матеріальні ресурси або предмети праці. На нашу думку, поняття «матеріальні ресурси» є більш широким, а терміни «запаси», «предмети праці» є лише їх частиною. Деякими вченими поняття виробничих запасів і матеріальних цінностей ототожнюється.

У 70–80 рр. XX століття в економічній літературі з'явилося таке поняття як «виробничі ресурси», які за функціональною роллю поділяються на п'ять основних видів ресурсів, таких як трудові, земельні (природні або земля і тварини), матеріальні, фінансові та інформаційні. Причому два останніх види ресурсів вважаються допоміжними, бо у створенні продукції беруть участь не безпосередньо, а через ефективне використання землі, живої та уречевленої праці. В літературі зустрічається багато трактувань поняття

«матеріальні ресурси». Їх визначають як засоби виробництва (предмети праці й засоби праці). Ототожнювати це поняття з виробничими запасами не можна, оскільки останні включають лише предмети праці. Трактують науковцями поняття «запаси» як економічної категорії наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «запаси» різними авторами

Автори	Визначення
З.Б. Живко, [19, с. 121]	Запаси – це ресурси (активи) підприємства, які зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності або перебувають у процесі виробництва для такого продажу, або утримуються для споживання у виробничому процесі чи під час надання послуг, а також для управління підприємством (сировина й матеріали, комплектуючі вироби, готова продукція, паливо, будівельні матеріали, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо).
Н. І. Коваль [26, с. 93]	Запаси – це будь-які ресурси підприємства, що призначені для використання, але тимчасово не використовуються (сировина, матеріали, паливо, обладнання, машини, товари, електроенергія тощо).
О. А. Подолянчук [42, с. 88]	Запасом є будь-який ресурс, який використовується для того, щоби задовольнити поточну або майбутню потребу (заготовки та вихідні матеріали, напівфабрикати, що перебувають у виробничому процесі, готові вироби).
С. А. Покліцька [43, с. 130]	Запаси – це все те, на що є попит, але все, що сьогодні виключено з виробничого або особистого споживання; всі матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, які нині не використовуються.
О. С. Роєва [52, с. 224]	Запаси – це оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року.
Ю. С. Рабоконь [48, с. 102]	Під запасами розуміються матеріальні цінності, які перебувають на складах постачальників у вигляді готової продукції, на проміжних складах та складах споживачів.
Л. О. Рубан, Т. І. Яковенко [55, с. 319]	Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери матеріального виробництва та задоволення потреб населення і ще не використовуються.
М. А. Шум, А. П. Омельченко [62, с. 26]	Запаси – товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві. Вони утворюються кожного разу, коли ресурси, що надходять чи виходять з підприємства, не використовуються, хоч і доступні.
І. Юркова [63, с. 301]	Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, що ще не використовуються.

Джерело: власні дослідження автора

Отже, проаналізувавши літературні джерела, ми можемо сказати, що

виробничі запаси є досить складною категорією, яка по-різному тлумачиться вченими. Проте в усіх трактування зустрічається визначення матеріальної основи виробничих запасів: «предмети праці», «актив», «матеріальні цінності», «сировина, матеріали». Джерелами появи виробничих запасів на підприємстві є придбання зі сторони або самостійне виготовлення, а основне їх призначення полягає у використанні під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством.

Критичне оцінювання наявних визначень поняття «виробничі запаси» дає підстави виокремити такі основні підходи:

- більшість економістів та вчених, висвітлюючи питання обліку запасів, використовує визначення, наведене в П(С)БО 9 [20];

- окремі вчені ототожнюють поняття «виробничі запаси» та «матеріальні ресурси»;

- ототожнюються такі поняття, як «запаси» й «виробничі запаси»;

- в окремих літературних джерелах застосовується термін «товарно-матеріальні цінності»;

- низка авторів до виробничих запасів як частини предметів праці не відносить малоцінні швидкозношувані предмети та незавершене виробництво.

У теоретичному розумінні виробничі запаси є предметами праці, які одноразово використовуються у виробничому процесі, а свою вартість повністю переносять на готову продукцію. В бухгалтерському обліку більшість предметів праці вважаються виробничими запасами, але поняття матеріальних та виробничих запасів є дискусійним і трактується в літературних джерелах неоднозначно, про що свідчать результати проведеного дослідження (табл. 1.2).

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо, що матеріальні ресурси складаються із засобів праці і предметів праці, тобто є засобами здійснення виробничого процесу. Засобами праці є виробничі фонди: машини, обладнання, споруди і т. ін. Предметами праці є запаси, тобто елементи

виробництва, що підлягають обробці: сировина, матеріали, покупні напівфабрикати та інші.

Таблиця 1.2

Сутність поняття «виробничі запаси» в літературних джерелах

Автор	Визначення
З.Б. Живко, [19, с. 121]	Під виробничими запасами розуміють різні речові елементи виробництва, що використовуються як предмети праці у виробничому та іншому господарських процесах.
Н. І. Коваль [26, с. 93]	Виробничі запаси слід трактувати як частину матеріальних ресурсів підприємства, які є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих деталей, палива, тари й тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що становлять матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного виробничого циклу й повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції.
О. А. Подолянчук [42, с. 88]	Виробничі запаси як елемент запасів є активами, що придбані зі сторони або самостійно виготовлені й утримуються підприємством для продажу, використання в процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.
С. А. Покліцька [43, с. 130]	Виробничі запаси є сукупністю всіх матеріалів, які має підприємство, частиною оборотних засобів підприємства, які ще не включені в процес виробництва, але надійшли на робочі місця.
О. С. Роева [52, с. 224]	Виробничі запаси – це активи, які використовуються для подальшого продажу, під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством.
Ю. С. Рабоконь [48, с. 102]	Виробничі запаси – це сукупність предметів праці, які перебувають на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.
Л. О. Рубан, Т. І. Яковенко [55, с. 319]	Виробничі запаси є частиною оборотних засобів підприємства. До їх складу входять сировина, матеріали, незавершене виробництво, готова продукція та товари для перепродажу.
М. А. Шум, А. П. Омельченко [62, с. 26]	Виробничі запаси поділяються на сировину, готову (кінцеву) продукцію, комплектуючі, допоміжні матеріали та незавершене виробництво.
І. Юркова [63, с. 301]	Виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо тощо) – це матеріальні активи, що перероблюються підприємством задля виготовлення продукції, обслуговування виробництва та загальновиробничих потреб.

Джерело: власні дослідження автора

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що більшість науковців під терміном «запаси» розуміють певний обсяг матеріальних ресурсів, їх резерв, що знаходяться у місцях зберігання на випадок необхідності та призначені

для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Розглянемо детальніше поняття «матеріальні ресурси» та «виробничі запаси». Залежно від того, з логістичної точки зору розглядати виробничі запаси чи з економічної (облікової), вони можуть бути визначені як матеріальні ресурси або як предмети праці.

Н.М. Бондаренко вважає, що до матеріально-виробничих запасів відносяться засоби виробництва, які надійшли на підприємство і ще не використовуються у виробничому процесі, їх обсяг створюється у таких розмірах, які б забезпечували рівномірну, безперебійну роботу підприємства [5, с. 273].

Схожої думки дотримується М. О. Бублик і вважає, що виробничі запаси – це засоби виробництва, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання та потрібні для забезпечення безперервного виробничого процесу. Це лише ті предмети праці, які ще не беруть участь у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму [6, с. 90].

Але, на нашу думку, більш доцільним є визначення виробничих запасів, яке надає А.В. Дмитренко: «Виробничі запаси – це активи, які використовуються для подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [16, с. 149]».

М. Т. Шендригоренко дотримується думки, що виробничі запаси – це частина матеріальних ресурсів підприємства, які є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих деталей, палива, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що складають матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного операційного циклу і повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції [60, с. 573].

Запасами називаються сировина, матеріали, комплектуючі вироби,

паливо тощо, з яких або за допомогою котрих виготовляється продукція, виконуються роботи, надаються послуги, тобто предмети праці, необхідні для здійснення процесу виробництва та іншої господарської діяльності, як вважають Л. А. Беляєва, Ю. С. Пеняк, О. С. Ментей [3, с. 71].

Але слід зауважити, що чинна нормативна база не містить чіткого визначення поняття «виробничі запаси». Категорію «виробничі запаси» варто відрізняти від категорії «матеріальні ресурси», адже останнє є більш ширшим. Виробничі запаси – це частина оборотних активів, складова предметів праці та матеріальних ресурсів (рис. 1.1).

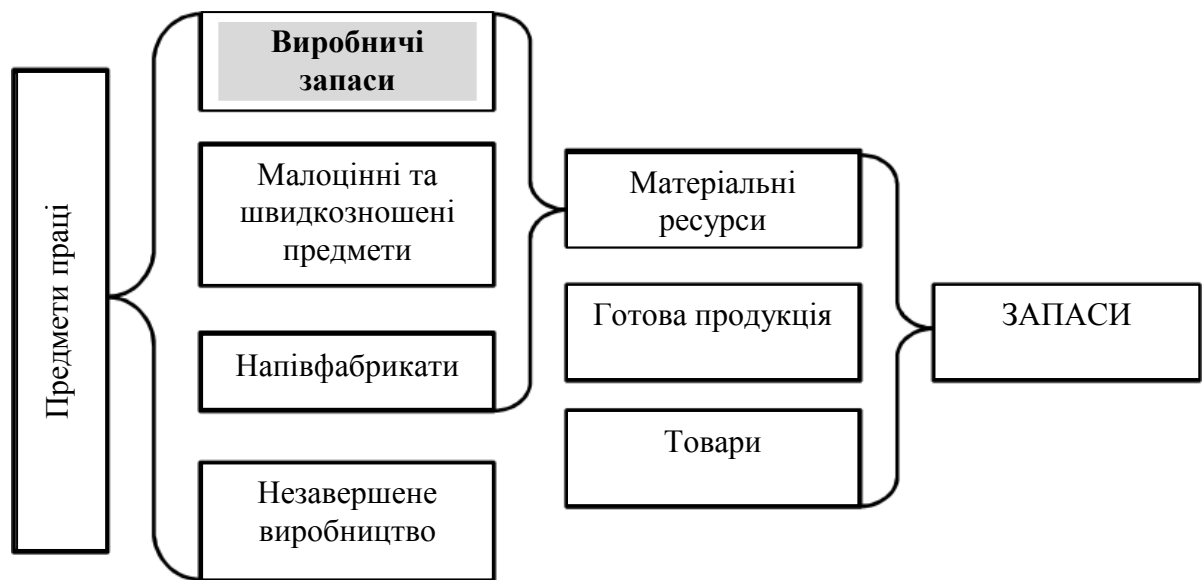

Рис. 1.1. Виробничі запаси у структурі ресурсів на підприємстві

Джерело: [17]

Виробничі запаси – це обов’язковий елемент виробничого процесу, котрий повною мірою використовується кожним виробничим циклом у зв’язку із чим переносить свою вартість на продукцію (послуги, роботи), виготовлену у ході виробництва.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження законодавчої бази, зазначимо, що запаси визнаються активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов’язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена.

М. А. Шум, А. П. Омельченко стверджують, що операційний цикл діяльності, який визначає поділ активів, – це проміжок часу між придбанням

запасів для здійснення відповідної діяльності та отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції або наданих послуг [62, с. 26].

Як відомо, у виробництві операційним циклом діяльності називають середній проміжок часу між придбанням матеріальних запасів для виробництва та отриманням грошових коштів за продану (реалізовану) продукцію. Тобто операційний цикл можна зобразити за допомогою наступної ланки (рис. 1.2):

Рис. 1.2. Операційний цикл виробничого підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Наведене означає, що операційний цикл – це час, потрібний для здійснення загальновідомої формули:

$$\Gamma - \text{З} - \text{В} - \text{ГП} - \Gamma \quad (1.1)$$

де Γ – грошові кошти, З – запаси; В – виробництво, ГП – готова продукція, $-\Gamma$ – грошові кошти з прибутком.

Тобто отримання грошових коштів з прибутком є економічною вигодою для підприємства. Розглянемо докладніше, що містить у собі поняття «економічна вигода» та «активи».

Відповідно до чинного законодавства України, активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигід у майбутньому. Вирішальне значення при визнанні ресурсів активами має рух грошових коштів у готівковій та безготівковій формах, зумовлений використанням ресурсів підприємством. Критерієм визнання виробничих запасів активом, як

зазначають чинні нормативні документи, є отримання економічної вигоди від їх використання [22, с. 116].

Виробничі запаси можуть бути використані не лише у виробництво, а й у погашення заборгованостей, розподілені між власниками, в обмін на подібні та неподібні запаси, а таке вибуття не призводить до отримання грошових коштів, тобто вигода полягає у задоволенні господарських потреб та зменшенні заборгованостей.

Враховуючи, що для виробничих підприємств операційний цикл – це середній проміжок часу, необхідний для перетворення грошових коштів у продукт, а потім вже перетворення готової продукції в гроші, можна зробити висновок, що саме отримання грошових коштів слід вважати економічною вигодою.

Аналіз думок закордонних і вітчизняних учених свідчить про неоднозначність їх підходу до визначення понять «виробничі ресурси», «матеріальні ресурси», «запаси», «виробничі запаси».

Узагальнюючи думки різних науковців та дані нормативних документів, вважаємо, що виробничі запаси доцільно розглядати як складову запасів підприємства, а сутність виробничих запасів як об'єкта обліку полягає в тому, що виробничі запаси – це елемент запасів, який є активом та сукупністю предметів праці, які перебувають на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які придбані зі сторони або самостійно виготовлені й призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.

Розуміння економічної сутності виробничих запасів сприятиме формуванню їх правильної класифікації та вдосконаленню їх подальшого використання на підприємстві.

У результаті дослідження встановлено, що аналіз фахових та нормативних джерел свідчить про неоднозначність підходу вчених-науковців

до визначення економічної сутності виробничих запасів. З логістичної точки зору, вони можуть бути визначені як матеріальні ресурси, з економічної точки зору, а саме облікової, – як предмети праці. Виробничі запаси визнаються активом, якщо у майбутньому очікується отримання економічної вигоди у вигляді грошових коштів, від їх використання протягом одного операційного циклу, тобто проміжку часу між споживанням, виробництвом та отриманням грошових коштів з прибутком (економічної вигоди) від реалізації готової продукції..

1.2. Управління виробничими запасами підприємства

Підприємства, що працюють в сучасних умовах господарювання, завжди мають певні виробничі запаси [26, с. 93]. Отримана від природи сировина, до того як у вигляді готового виробу потрапити до кінцевого споживача, переміщується, з'єднується з іншими матеріалами, зазнає виробничої обробки. Рухаючись по ланцюгу матеріальних перетворень, сировина (а в результаті напівфабрикат і готовий продукт) періодично затримується, очікуючи своєї черги вступу в ту чи іншу виробничу операцію [10, с. 95].

Вчені розглядають визначення «управління запасами» по-різному, і в кожного з них є певна думка щодо цього, тому дане визначення потрібно більш детально розглянути та проаналізувати.

У табл. 1.3 представлено основні визначення поняття «управління виробничими запасами» різними науковцями.

До матеріальних запасів належать сировина та матеріали, включаючи малоцінні та швидкозношувані предмети, незавершене виробництво і готова продукція, а також товари для перепродажу [1, с. 104].

Таблиця 1.3

Визначення поняття «управління виробничими запасами»

Автори	Визначення поняття
З.Б. Живко, [19, с. 121]	функціональна діяльність, мета якої – довести загальну суму щорічних витрат на утримування запасів до мінімуму за умови задовільного обслуговування клієнтів
Н. І. Коваль [26, с. 93]	вивчення і регулювання рівня запасів виробничо-технічного призначення, виробів народного споживання та ін. з ціллю виявлення відхилень від норм запасів та прийняття оперативних заходів з ліквідації відхилень
О. А. Подолянчук [42, с. 88]	забезпечення підприємства виробничими запасами для виготовлення необхідного продукту в достатній кількості, у визначені терміни та в потрібному місці
С. А. Покліцька [43, с. 130]	сукупність правил і показників, які визначають момент часу та обсяг закупівлі продукції для поповнення запасів
О. С. Рєва [52, с. 224]	складний комплекс заходів, спрямований на забезпечення максимально високого рівня обслуговування покупців при мінімізації поточних витрат, пов'язаних із утримуванням запасів
Ю. С. Рабоконь [48, с. 102]	одна з найбільш важливих функцій управління основною діяльністю, оскільки запаси вимагають великої кількості капіталу, і його об'єм відбивається на постачаннях товару покупцям. Управління запасами впливає на всі сфери бізнесу, особливо на виробництво, маркетинг і фінанси
Л. О. Рубан, Т. І. Яковенко [55, с. 319]	сукупність правил і показників, які визначають момент часу та обсяг закупівлі продукції для поповнення запасів
О. С. Рєва [52, с. 224]	комплекс заходів, спрямований на забезпечення оптимальної кількості й видів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації

Джерело: власні дослідження автора

Запаси сировини та матеріалів (raw material inventory) забезпечують підприємству гнучкість у політиці закупівель. Без цих запасів йому довелося б працювати, терміново закупаючи все, що необхідно для підтримки графіка виробництва. Запаси готової продукції (finished-goods inventory) дають підприємству гнучкість у сфері виробництва та збуту продукції. Запаси незавершеного виробництва (inventory in transit) дають гнучкість у побудові виробничого графіка і створюють можливості для більш ефективного використання виробничих ресурсів [51, с. 50].

Опрацювання наукових праць вітчизняних та закордонних вчених, нормативно-правових актів та регуляторних положень дозволило обґрунтувати і розвинути класифікаційні ознаки виробничих запасів (рис. 1.3).

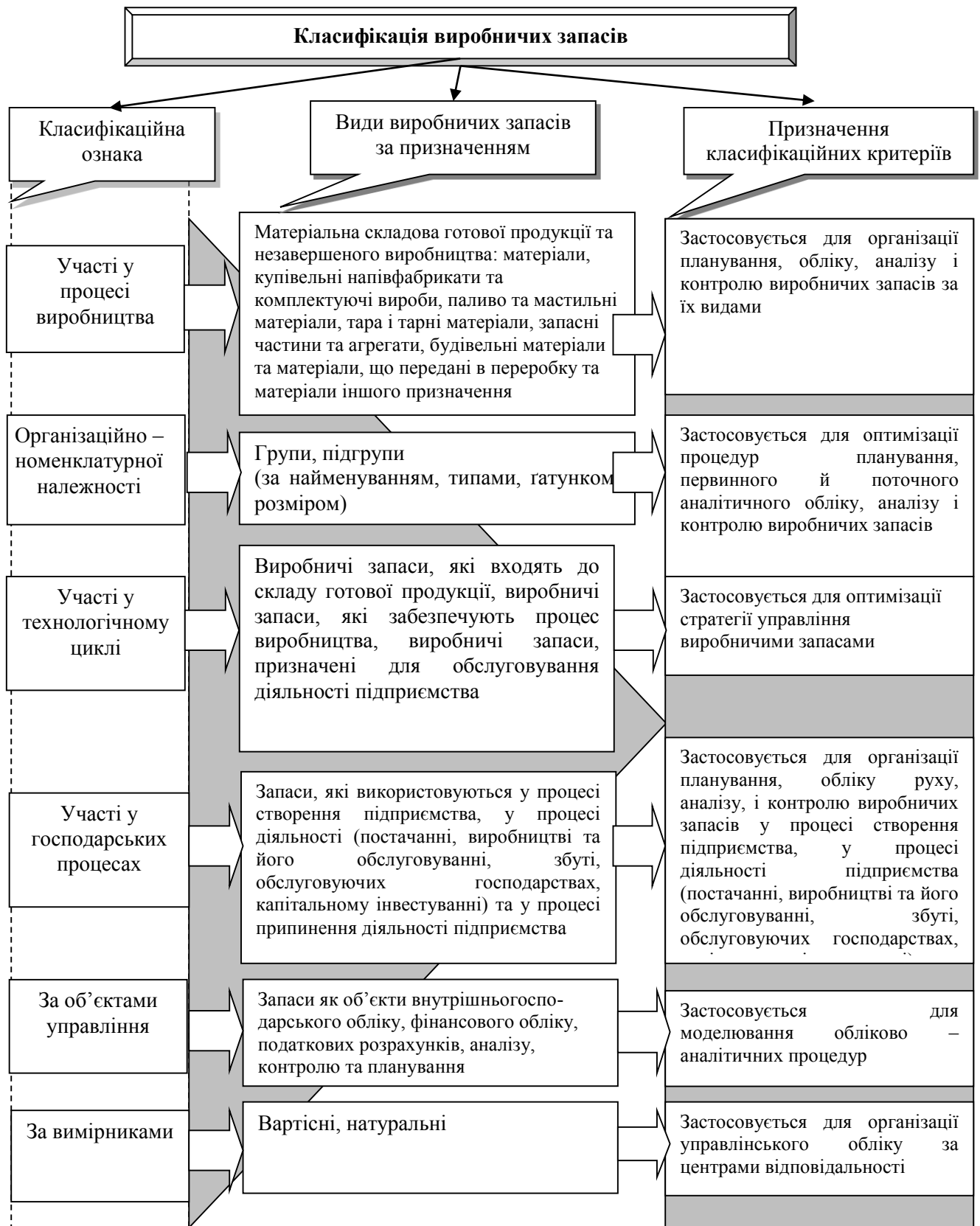

Рис. 1.3. Загальна класифікація виробничих запасів підприємства та її призначення в управлінні

У теорії управлінні запасами виділяють такі їх види [9, с. 70]:

За місцем продукції в логістичному ланцюзі:

- запаси матеріальних ресурсів; запаси незавершеного виробництва; запаси готової продукції;

- запаси тари;

- запаси зворотних відходів.

За функціональним призначенням:

- поточні (регулярні) запаси – це основна частина виробничих і товарних запасів, які призначені для забезпечення безперервності процесу виробництва і збуту між двома черговими поставками, утворюються за умов нерівномірного і регулярного постачання через невідповідність обсягів постачання і разового споживання;

- страхові (гарантійні) запаси призначені для безперервного обслуговування споживачів за непередбачуваних обставин: відхилення в періодичності й у величині партій постачання від запланованих, зміна інтенсивності споживання, затримки постачань у дорозі, збої у виробничо-технологічних циклах і т. д. [5, с. 273]. При нормальному ході виробничого чи торгового процесу величина страхового запасу, на відміну від поточного, не змінюється;

- підготовчі (буферні) запаси – це частина виробничого (товарного) запасу, призначена для підготовки матеріальних ресурсів і готової продукції до виробничого та особистого споживання, їх наявність зумовлена необхідністю виконання певних операцій з приймання, оформлення, завантаження - розвантаження, додаткової підготовки до споживання;

- сезонні запаси – це запаси матеріальних ресурсів і готової продукції, створювані і підтримувані за очевидних сезонних коливань попиту або характеру виробництва, транспортування. Прикладом сезонного характеру виробництва може слугувати виробництво сільськогосподарської продукції. Сезонний характер споживання має споживання бензину під час прибирання кампанії. Сезонний характер транспортування обумовлений зазвичай відсутністю постійно функціонуючих доріг [5, с. 273];

– запаси просування готової продукції формуються і підтримуються в дистрибутивних каналах для швидкої реакції на здійснювану фірмою маркетингову політику просування товару на ринок, зазвичай супроводжувану широкомасштабною рекламою в засобах масової інформації, покликані задовольняти можливе різке збільшення попиту на готову продукцію фірми;

– спекулятивні запаси створюються фірмами для матеріальних ресурсів з метою захисту від можливого підвищення цін або введення протекційних квот і тарифів;

– застарілі (неліквідні) запаси утворюються внаслідок розбіжності циклів виробництва і збуту з життєвим циклом товарів, а також через погіршення якості товарів під час зберігання [15, с. 268]. До неліквідних запасів відносять також запаси, що не використовуються в результаті припинення випуску продукції, для виготовлення якої вони були призначені;

– запаси в дорозі це запаси, що знаходяться на момент обліку в процесі транспортування. Час перебування запасів в дорозі визначається з моменту завантаження на транспорт до прибуття вантажу на місце призначення. Показник часу транспортування регламентується договорами, а також затвердженими для різних видів транспорту нормативами строків доставки вантажів.

– перехідними запасами вважаються залишки ресурсів матеріальних засобів на кінець звітного періоду. Даний вид запасів забезпечує безперервність торгівельного чи виробничого процесу від початку періоду, до моменту наступної поставки [16, с. 149].

Крім цього, матеріальні запаси поділяються на товарні і виробничі. Товарні запаси – це готова продукція у постачальників (збутова), на складах і базах (складська) [26, с. 93]. Запаси товарні в свою чергу розділяються на запаси товарні засобів виробництва і запаси товарні предметів споживання [29, с. 824]. Виробничими запасами вважаються запаси, що вже знаходяться у споживачів, але які ще не перероблені [30, с. 465]. Ціль створення

виробничих запасів – забезпечити безперебійність виробничого процесу.

З іншої точки зору запаси можна класифікувати на витратні і резервні. Витратні призначені для забезпечення потреб виробництва при невідповідності термінів і розмірів надходження і споживання ресурсів. Резервні повинні задовольняти потреби при пікові продаж, страхувати від страйків, затримок і зриву поставок, враховувати можливі надзвичайні обставини (мобілізаційний запас).

Потреба інвестування значних коштів у виробничі та товарні запаси обумовлена різноманітними причинами. Перерахуємо деякі з них.

1. Ймовірність коливань попиту. Якщо не мати достатнього страхового запасу, може скластися ситуація, коли купівельноспроможний попит не буде задоволений.

2. Сезонні коливання попиту деяких видів товарів сприяють спекулятивному росту цін на деякі товари. Підприємство, що передбачило цей ріст, створює запас з ціллю отримання прибутку за рахунок зміни ринкової ціни.

3. Зниження витрат, пов'язаних з розміщенням і доставкою замовлення. Знизити ці витрати можна зменшивши кількість замовлень, що рівносильно збільшенню об'єму замовленої партії [32].

4. Нестабільні зв'язки з постачальниками і невпевненість, що постачальник забезпечить необхідною сировиною чи матеріалами відповідної якості в потрібний момент.

5. Зниження витрат, пов'язаних з виробництвом одиниці виробу. Можна випускати вироби малими партіями, синхронно з виникненням попиту. Тоді запаси будуть невеликими, однак постійні витрати ляжуть тягарем на собівартість одиниці виробу. Інший варіант – випускати одну велику партію і тримати готовий продукт в запасі. В цьому випадку витрати, пов'язані з запуском виробу у виробництво, будуть розподіленими на велику кількість виробів, що знизить собівартість одиниці.

6. Можливість миттєвого обслуговування покупців. Виконати

замовлення покупців можна шляхом видачі замовленого товару з наявного запасу. Цей спосіб буде дорожчим за виготовлення чи закупку замовленого товару, однак в умовах конкуренції можливість негайного задоволення замовлення може виявитися вирішальним чинником у боротьбі за споживача.

7. Зведення до мінімуму простоїв виробництва через відсутність запасних частин. Поломки обладнання, різноманітні аварії можуть призвести за відсутності запасів деталей до зупинки виробничого процесу [35, с. 189].

Наведені причини та розглянуті різні підходи до класифікації свідчать про те, що підприємці, як в торгівлі, так і в промисловості, змушені створювати запаси, так як в протилежному випадку збільшуються витрати обігу, тобто зменшується прибуток. В той же час запас не повинен перевищувати певної оптимальної величини.

Створення запасів – це складова частина виробничої діяльності, займатися якою без значних запасів неможливо. Зазначимо, що обсяги виробничих запасів безпосередньо залежать від характеру й масштабу виробництва, рівня насиченості ринку товарами тощо. Так, наприклад, збільшення розмірів запасів може бути викликано як зростанням масштабів виробництва, так і нерівномірним, недостатнім насиченням ринку матеріальними ресурсами, а також недотриманням постачальниками своїх зобов'язань.

Створення більших, ніж це необхідно, виробничих запасів має певні суттєві недоліки, які заважають підвищенню ефективності виробництва. До них можна віднести: витрати на фізичне зберігання запасів; вилучення із обороту значних коштів; упущений дохід; втрати при зберіганні як в кількості, так і в якості запасів; моральний знос запасів матеріальних ресурсів. З одного боку, при зберіганні матеріальних запасів виникає випаровування, розкладання та інша їх кількісна втрата, а також зниження споживчих властивостей, що призводить до погіршення якості запасів. З другого боку, запасів не повинно бути мало.

В існуючих умовах нашої економіки відсутність запасів іноді

примушує замінювати матеріали, комплектуючи іншими, менш доцільними, або організовувати термінову доставку відсутнього ресурсу. Все це призводить до додаткових фінансових витрат і зниження якості продукції, а іноді навіть до невиконання договірних зобов'язань, що спричинює штрафні санкції, втрату покупця. А це в умовах жорсткої конкурентної боротьби вкрай небажано.

Для забезпечення ритмічності виробництва необхідно мати економічно обґрунтовані запаси матеріальних ресурсів, оскільки їх надлишок сприяє уповільненню обіговості коштів, а нестача здатна порушити безперервність виробничого процесу, викликати простої в роботі обладнання, збільшити собівартість продукції тощо. Тому виникає необхідність визначення того необхідного рівня запасів, який дозволить мінімізувати витрати на їх утримання [36, с. 193].

Основними принципами управління виробничими запасами в умовах ринкової економіки є наступні [42, с. 88]:

- планування матеріального потоку як цілісного об'єкту управління і включення в матеріальні витрати всіх витрат, пов'язаних з його рухом;
- використання маркетингу для попередження зайвих витрат матеріальних ресурсів;
- впровадження організації матеріалопотоку, тобто концентрація зусиль всіх підрозділів на ефективній організації руху матеріалів, скорочення матеріальних витрат і збільшення прибутку;
- розробка політики всеохоплюючої економії матеріальних ресурсів, максимального залучення в господарський оборот вторинної сировини, прогресивного розвитку виробництва економічних та ресурсозберігаючих видів продукції та технологій;
- створення умов для ефективної діяльності структурних підрозділів підприємства на принципах повного комерційного розрахунку.

Все назване вище є різними сторонами формулювання принципу оптимальності, що є основою для аналізу і вирішення економічної задачі в

господарській діяльності підприємства. В області матеріально-технічного забезпечення оптимізація рівня запасів дозволяє вирішити головну задачу: скільки і коли слід закуповувати сировину, матеріали, комплектуючі вироби, щоб забезпечити планомірний процес виробництва при мінімальних витратах.

У зв'язку з цим витрати із забезпечення підприємства можна розділити на дві групи: це витрати, що відносяться до чисто постачальницькими, і витрати з утримання запасів [48, с. 102].

До витрат з постачання можна віднести витрати з утримання апарату постачання (утримання персоналу, що займається визначенням потреби, укладанням договорів на поставку продукції, безпосередньою закупівлею необхідних матеріалів і обладнання). До цієї ж групи витрат слід віднести поштово-телеграфні витрати, канцелярські та інші управлінські витрати, пов'язані з закупівлею матеріалів. Звичайно ці витрати носять постійний характер і мало залежать від об'єму діяльності.

Витрати з утримання запасів залежать від величини партії поставки або від рівня запасів. В основному це витрати з утримання складських приміщень: основна і додаткова зарплата складських працівників, відрахування, амортизація, оренда, утримання будинків та споруд, обладнання та інвентарю, витрати на зберігання, сортування та пакування матеріалів. До цієї ж групи витрат відносяться витрати з кредиту або за використання оборотних коштів, витрати з недостачі матеріалів і втрати, що виникли в процесі зберігання матеріалів.

Знаходження оптимального співвідношення витрат цих двох категорій, з яких одні прямо пропорційні, а інші обернено пропорційні величині партії поставки, дає можливість визначити її найбільш економічну величину.

Для визначення оптимальної величини партії поставки і відповідного рівня запасів немає необхідності проводити складні розрахунки. За допомогою стандартних методів диференційного числення можна визначити шукану величину із цільової функції, що виражає сукупність витрат, котрі

необхідно мінімізувати. Зазвичай цільова функція будується на кожну з витрат [51, с. 50].

Огляд та аналізування літературних джерел свідчать про існування поліпозиційності при трактуванні категорій «запаси», «виробничі запаси», «управління виробничими запасами» зі змістової, функціональної та морфологічної точок зору, що зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження їх сутності.

Вивчення позицій науковців стосовно сутності категорії «запаси» засвідчило, що їх можна об'єднати у кілька груп за трьома підходами (бухгалтерським, економічним та логістичним), за якими запаси розглядаються відповідно:

- 1) як активи, які утримуються, перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу, а також при управлінні підприємством;
- 2) як частина матеріального потоку, що перебуває в статичному стані (на зберіганні);
- 3) як матеріальні ресурси, які ще не використовуються.

Ретельне дослідження переваг та недоліків кожного з перелічених вище підходів дало змогу обґрунтувати трактування запасів як матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства, не використовуються у конкретний момент часу (зберігаються на складах або інших відведених для цього місцях), але призначені для подальшого застосування у виробничій, збутовій, торгівельно-посередницькій та іншій діяльності підприємства.

Отже, управління виробничими запасами – це вид управлінської діяльності, що ґрунтується на плануванні виробничих запасів, організуванні роботи з виробничими запасами, мотивуванні працівників, котрі пов'язані з виробничими запасами, контролюванні та регулюванні виробничих запасів (рис. 1.4).

При дослідженні трактування виробничих запасів позиції науковців зазнали ще більшої поліпозиційності, проте були згруповані за аналогічними підходами до тлумачення запасів, що дозволило виокремити сутність

категорії як частини матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях (складах виробничих запасів), ще не використовуються та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі, входять у структуру виготовленої продукції або підтримують функціонування процесу виробництва, забезпечуючи його безперебійність.

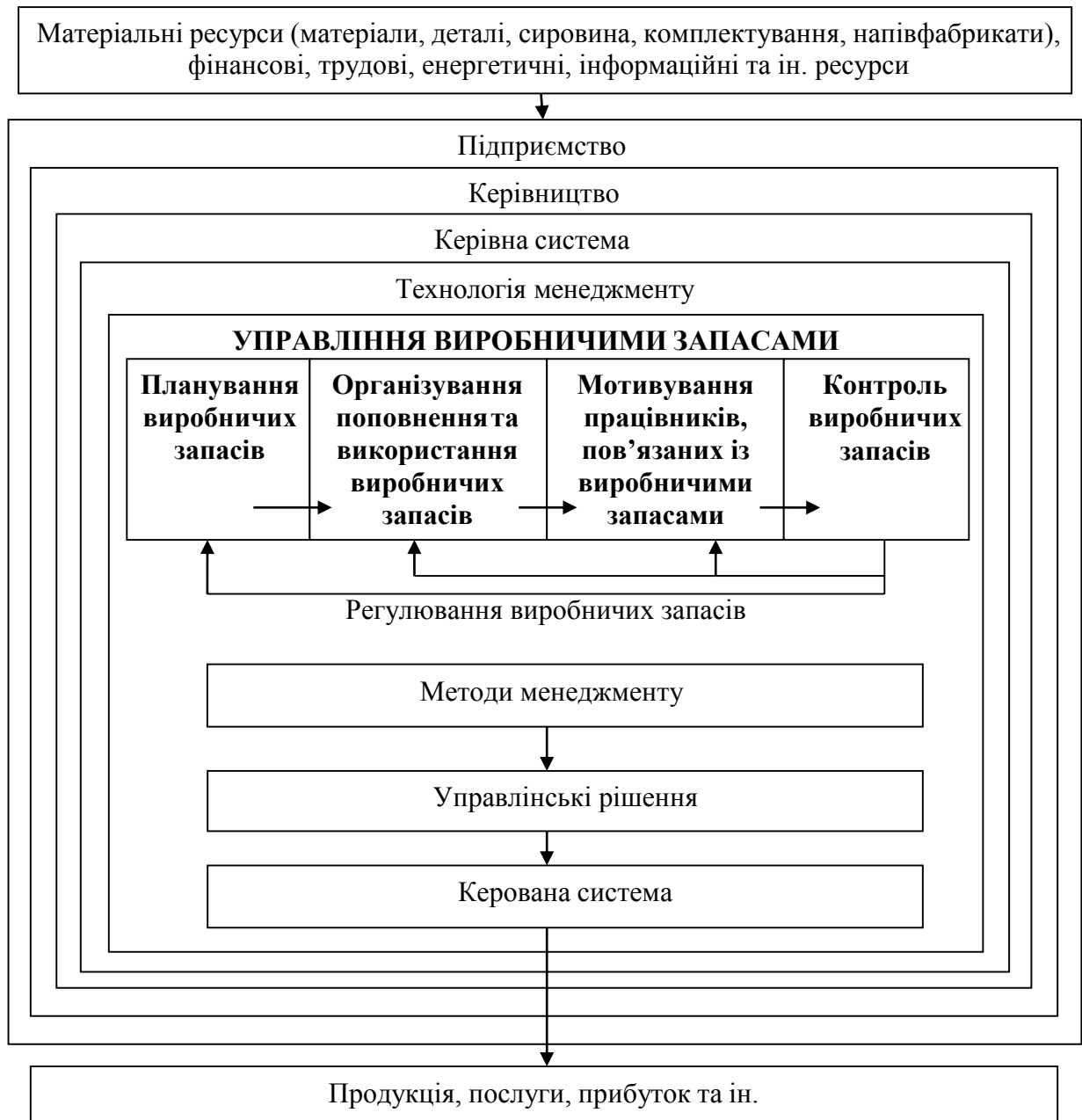

Рис. 1.4. Місце управління виробничими запасами в системі управління підприємством

Джерело: [63]

Визначимо основні фактори впливу на виробничі запаси та дослідимо їх типологію на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Типологія факторів впливу на виробничі запаси підприємств

Джерело: [25]

Трактування «управління виробничими запасами» пропонується розглядати з позиції процесно-структурованого менеджменту як вид управлінської діяльності, що охоплює планування забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, їх наявності у потрібний момент; організування

необхідного їх накопичення у спеціально відведених для цього місцях, розподілу між напрямками виробничої діяльності; мотивування працівників, що пов'язані з виробничими запасами; контролювання використання виробничих запасів і регулювання виявлених недоліків з метою уникнення простоювання. Фактори впливу на виробничі запаси нами поділено за низкою типологічних ознак: за напрямом впливу (зовнішнього та внутрішнього середовища (прямої і непрямой дії)), за характером (позитивного та негативного впливу), за періодом (коротко-, середньо- та довгострокового впливу), за змістом (виробничі, фінансові, кадрові, інфраструктурні, інформаційно-комунікаційні, управлінські). Врахування факторів впливу на виробничі запаси за змістовою ознакою надає можливість підприємству уникнути помилок, покращити результат діяльності та зважити усі позитивні і негативні умови.

Метою управління виробничими запасами є забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції за дотримання оптимального запасу матеріальних цінностей. Виходячи з мети управління виробничими запасами перед фінансовим менеджером ставляться наступні завдання:

Провести аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей у минулому періоді. Зокрема слід розглянути показники загальної суми запасів, їх динаміки, питому вагу в обсязі оборотних активів, вивчити структуру запасів у розрізі основних груп, виявити сезонні коливання їх, визначити ефективність використання різних груп виробничих запасів, розрахувати показники їх оборотності.

Обчислити оптимальні розміри основних груп поточних запасів [26, с. 93]. Для цього необхідно ідентифікувати внутрішньо фірмових споживачів товарів. Оптимізувати загальну суму запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються в оборотні активи. Побудувати ефективну систему контролю за рухом запасів на підприємстві [30, с. 465].

Виконання даних завдань передбачає вирішення ряду питань:

- дослідження ринку закупок та вибір постачальників;
- здійснення закупок, що включає визначення середніх величин придбання, цикли придбання, а також відхилення від середніх величин;
- поставки, до яких відносяться середні величини поставок, а також відхилення від середніх величин;
- стан запасів на конкретний день, а також на кількість днів виходячи з наявного запасу;
- визначення кількості днів, на які вистачить одноразової середньої поставки, розрахованої відносно середньої величини і середнього циклу придбання; вибір системи обліку запасів, що найкраще підходить для підприємства; безперервна оцінка реальної вартості запасів на складі;
- ліквідація застарілих товарів на складах шляхом продажу з великими знижками або простого списання;
- контроль витрат, пов'язаних з товарними запасами;
- оптимізація об'єму запасних частин до виробничого обладнання; аналіз можливості впровадження сучасних управлінських прийомів
- регулювання запасів;
- оптимізація асортименту продукції з точки зору скорочення об'єму запасів; розробка планів-графіків і специфікації на кожну позицію номенклатури і (або) номенклатурні групи [31, с. 227].

Отже, запаси створюються з різних причин, в силу яких на складах завжди повинна бути потрібна кількість запасів певного виду. Однак якщо запаси збільшити, то зростає вартість їх зберігання.

Ефективність цього управління досягається за рахунок реалізації спеціальної фінансової політики управління запасами [34, с. 5].

Вона включає аналіз динаміки розміру, складу й оборотності запасів у передплановому періоді, визначення цілей формування запасів, визначення потреби в запасах товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів, визначення необхідного обсягу фінансових коштів, мінімізацію поточних витрат з обслуговування запасів, реальне

відображення у фінансовому обліку вартості товарно-матеріальних цінностей [35, с. 189].

Таблиця 1.4

Проблеми в управлінні запасами підприємства

№	Зміст проблеми
1	Збереження платоспроможності підприємства, яке полягає в управлінні запасами й потоками фінансових джерел;
2	Управління запасами, в тому числі рішенням щодо їх зберігання і використання в процесі виробництва;
3	Відсутність чіткої інформації про витрати на придбання й зберігання запасів;
4	Збереження оптимального розміру запасу;
5	Виробництво, як правило, забезпечується надлишками виробничих запасів.

Джерело: [48]

Практика доводить, що процес управління виробничими запасами є доволі трудомісткою діяльністю. На багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – і запусненість в процесі управління виробничими запасами, що веде до великих їх втрат. Все це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються не вирішеними багато важливих питань, пов'язаних з управлінням і використанням запасів.

Оптимізація структури запасів – це кінцева мета раціонального управління запасами (рис. 1.6). Змінюючи їх структуру, можливо поліпшити забезпеченість виробництва без збільшення обсягів запасів.

Саме тому можна виділити наступні напрямки вдосконалення управління виробничими запасами на підприємствах:

- підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;
- удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами;
- узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів;
- чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств [6].

Рис. 1.6. Модель управління структурою запасів

Джерело: [48]

Аналіз існуючих наукових підходів дозволив уточнити сутність поняття «виробничі запаси», як складової запасів підприємства, під яким пропонується розуміти речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці та обігу у виробничому циклі та для інших потреб операційної діяльності, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання, повністю споживаються у кожному циклі і переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту.

Таким чином, можна зробити висновок, що в своїх основних засадах політику управління виробничими запасами формують завдання управління запасами, що були розглянуті вище. Ефективне управління виробничими запасами дозволяє знизити тривалість виробничого і операційного циклу, зменшити поточні затрати на їх зберігання, вивільнити з поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи.

Сучасний підхід до управління запасами повинен бути одним із стратегічних та перспективних складових менеджменту підприємства, та орієнтуватися на сучасні інструменти та методи реалізації поставлених задач.

Сучасна система управління запасами – це система, орієнтована на досягнення стратегічних цілей підприємства й охоплює всі сторони діяльності підприємства. Запаси підприємства складають значну частку його активів та відволікають на себе значний обсяг ресурсів підприємства, а тому необхідне удосконалення системи управління запасами з метою вивільнення фінансових ресурсів.

1.3. Методика аналізу ефективності управління виробничими запасами підприємства

Управління запасами – складний процес, завдання якого підпорядковані забезпеченню безперебійного виробництва при мінімізації витрат на обслуговування запасів. Важливою складовою в управлінні запасами є їх аналіз за різними напрямками, який поряд з обліком і контролем сприяє прийняттю найбільш ефективних управлінських рішень.

Аналіз запасів будь-якого суб'єкта господарювання повинен здійснюватися в розрізі трьох ключових напрямів: аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами, аналіз використання виробничих запасів та аналіз впливу матеріальних ресурсів на виробничі результати

підприємства (рис. 1.7).

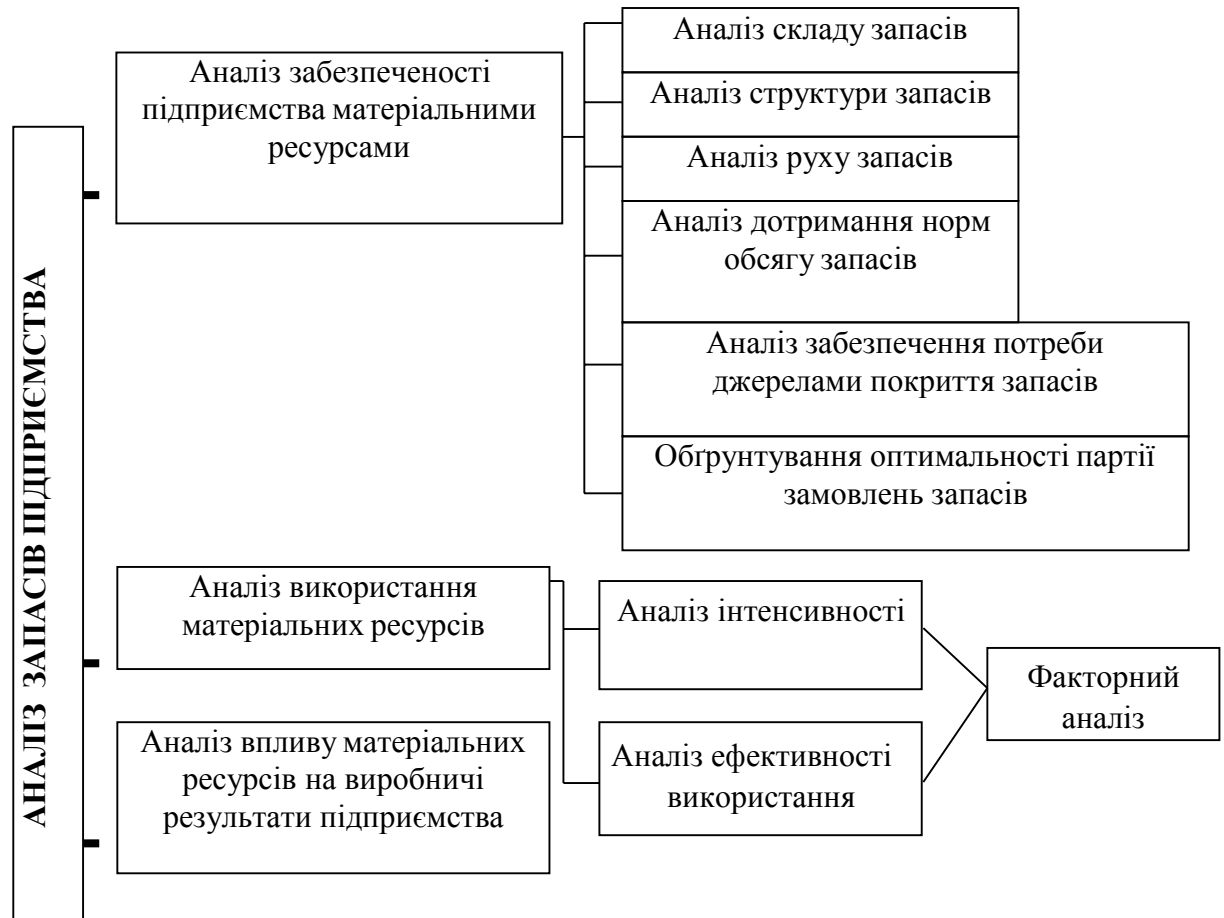

Рис. 1.7. Основні напрями аналізу виробничих запасів підприємства

Джерело: [7]

Значне місце в організації аналітичної роботи належить визначенню змісту і послідовності окремих її етапів, оскільки результативність аналізу господарської діяльності багато в чому залежить від правильної організації. Тобто, для забезпечення ефективності аналітичної роботи її потрібно добре продумати, спланувати й організувати. Тому аналітичний процес доцільно уявити у вигляді певної послідовності однорідних за змістом робіт, які дадуть змогу систематизувати та оптимізувати методику, зменшити трудомісткість аналітичних процедур і підвищити одержуваний ефект.

Поряд з традиційними методами аналізу, які себе виправдали протягом тривалого часу, практиками і науковцями удосконалюються та розробляються більш сучасні методи, використання яких обумовлюється наявністю комп'ютерних програм, автоматизації обробки облікової

інформації (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Сучасні методи аналізу управління запасами

Методи	Сутність методів
1	2
Нормування	Коефіцієнтний метод нормування передбачає розрахунок нового нормативу шляхом внесення змін в старий норматив з урахуванням умов постачання, виробництва та реалізації, тобто цей підхід можливо використовувати на підприємствах, які вже мають розрахунки нормативів оборотних активів, які необхідно тільки скорегувати. Аналітичний метод нормування може застосовуватись для нормування запасів на тих підприємствах, які в плановому періоді не передбачають змін в умовах господарської діяльності підприємства. В цих умовах розрахунок нормативу запасів здійснюють укрупнено з врахуванням розмірів нормованих запасів у попередньому періоді і темпів зростання виробництва. Метод прямого розрахунку – це метод, за яким загальна сума нормативу запасів визначається шляхом додавання величини авансування оборотних коштів в кожен зі структурних елементів запасів. Відповідно до методу прямого розрахунку норматив для оборотних активів розраховується, виходячи з тривалості операційного циклу. Такий метод нормування використовується, коли можливо розрахувати тривалість операційного циклу, так, метод прямого розрахунку непридатний при виході на нові ринки збуту. Розрахунок нормативу на підставі статистичних даних виконується з використанням показника середнього періоду оборотності попередніх періодів (місяць, квартал, рік). Застосування такого підходу до нормування можливе за наявності статистичних даних за потрібні періоди [1, с. 189].
ABC-аналіз	Суть ABC-аналізу полягає в поділі всіх ТМЦ на три категорії, враховуючи їх обсяг, вартість, частоту витрачання, а також негативні наслідки їх нестачі. Найдорожчі види запасів з довгим циклом замовлення, нестача яких призводить до суттєвих негативних наслідків, включаються у категорію «А» і вимагають щотижневого контролю. Менш значущі у формуванні результатів фінансово діяльності суб'єкта господарювання і забезпеченні безперебійного виробництва ТМЦ включається до категорії «В». Всі інші ТМЦ низької вартості, які не суттєво впливають на фінансові результати господарської діяльності, відносять до категорії «С». Контроль за такими запасами здійснюється раз на квартал. Ідея ABC-аналізу полягає в зосередженні уваги на дорогих і нечисленних товарах, не розпорошуючи ресурси на тривіальну більшість [2, с. 57; 3, с. 108].
XYZ-аналіз	Дозволяє класифікувати ресурси підприємства залежно від характеру споживання запасів і точності прогнозу у їх потребі. Запаси, що характеризуються стабільним обсягом споживання та високою точністю прогнозування, значення коефіцієнту варіації яких не більше 10 %, відносяться до категорії X. Запаси, що характеризуються середнім рівнем їх прогнозування та відомими тенденціями визначення їх потреби, значення коефіцієнту варіації яких від 10 % до 25 %, складають категорію Y. До категорії Z включаються запаси, споживання яких відбувається несистематично, відсутні будь-які тенденції, внаслідок чого дуже важко прогнозувати такі запаси, а значення коефіцієнту варіації перевищує 25 %. [2, с. 56–64].

1	2
<i>FMR</i> -аналіз (<i>Fastest Medium Rare</i>) – швидко, середньо, повільно)	Аналіз товарного асортименту за критерієм затребуваності або частотою звернень для збільшення швидкості відвантаження товарно-матеріальних цінностей. Найчастіше <i>FMR</i> -аналіз використовують для визначення віддаленості від зон комплектації. Поділяють товар на три категорії: <i>F</i> – найчастіше запитувані товари; <i>M</i> – середньо запитувані товари; <i>R</i> – рідко запитувані товари. Групи найчастіше визначають із використанням Закону Парето, однак, процентне співвідношення можна змінювати, підбираючи самостійно [4, с.121–127].
<i>VEN</i> -аналіз (<i>Vital Essential Non-essential</i>)	Класифікація запасів за критерієм «необхідності» у процесі виробництва, тобто проведення аналізу за якісними, а не за кількісними характеристиками. <i>VEN</i> -аналіз дозволяє виділити критичні позиції запасів (категорія <i>V</i>), помірно критичні позиції запасів (категорія <i>E</i>) та не критичні позиції запасів (категорія <i>N</i>).
<i>Economic Order Quantity, EOQ</i> (модель Уілсона, класична модель управління запасами)	Модель економічного розміру замовлення, яка може використовуватись для оптимізації і готової продукції і виробничих запасів, набула найбільшого поширення [5, с. 116–128]. Розрахунковий механізм цієї моделі базується на мінімізації витрат по розміщенню замовлення і витрат на зберігання товарів. Із зростанням середнього розміру партії замовлення запасів знижуються витрати по розміщенню замовлення, але зростають витрати по їх зберіганню, так, модель економічно обґрунтованого розміру замовлення дозволяє максимально оптимізувати пропорції між цими витратами, щоб їх сукупна сума була мінімальною.

Джерело: [18]

Ефективність використання виробничих запасів можна оцінити також за допомогою суми коштів додатково вивільнених з обороту або додатково залучених в оборот для забезпечення виробничої діяльності підприємства, яка визначається за формулою:

$$\Delta CO = (b_1 - b_0) \times m_1, \quad (1.2)$$

де b_1 , b_0 - оборотність запасів у звітному та базисному періодах;

m_1 – одноденний фактичний оборот у звітному періоді.

Для оптимізації розміру запасів пропонуємо використовувати модель визначення оптимальної їх величини (рис. 1.8).

Найбільш ефективно *XYZ*-аналіз проводити спільно з *ABC*-аналізом для виділення більш точних груп, а також при управлінні запасами застосовувати спільну класифікацію (*ABC – XYZ – FMR – VEN*), визначаючи для кожної підгрупи унікальні правила управління.

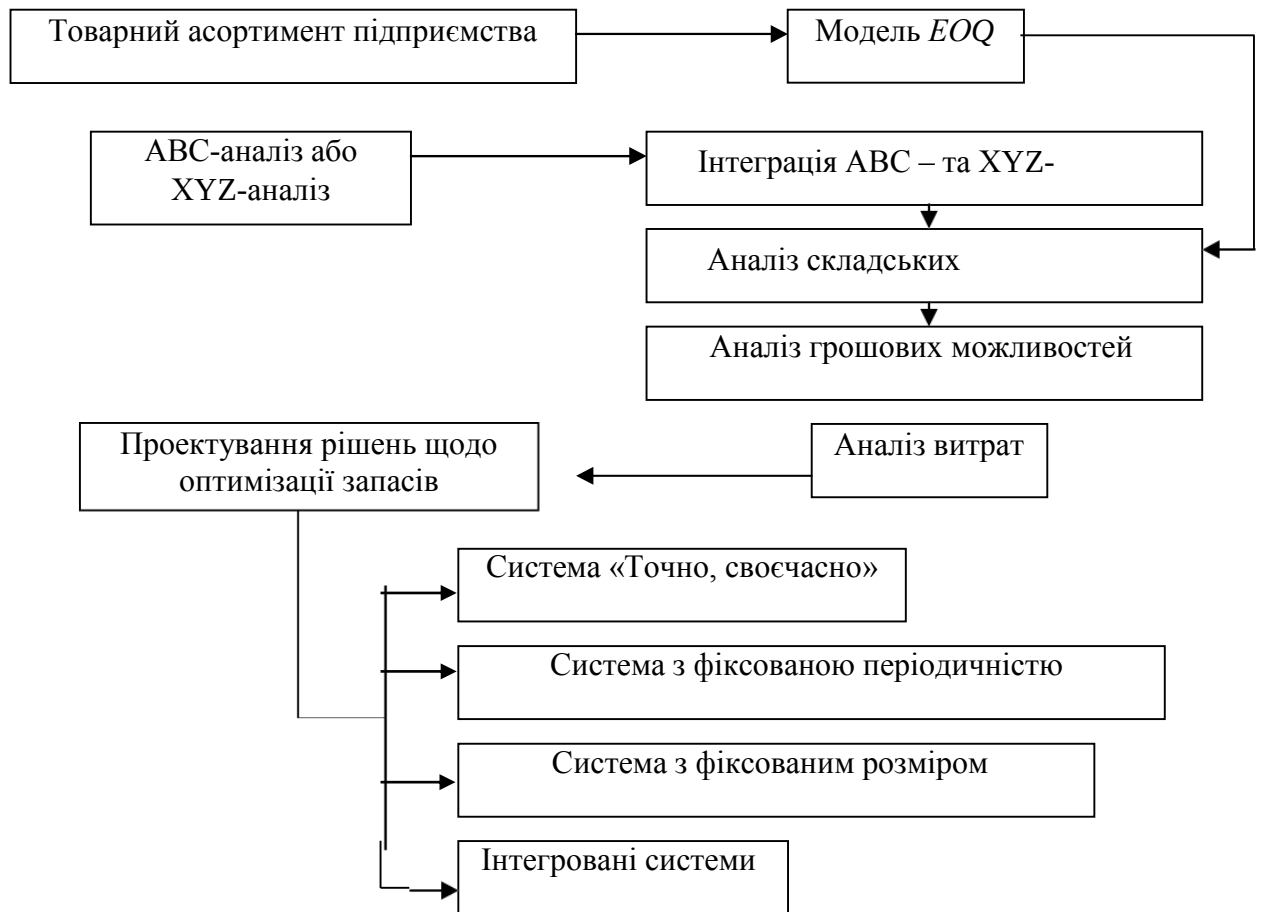

Рис. 1.8. Модель визначення оптимальної величини запасів

Джерело: [10]

Найбільшого поширення набула модель економічного розміру замовлення (*Economic Order Quantity, EOQ*, модель Уілсона, класична модель управління запасами), яка може використовуватись для оптимізації і готової продукції і виробничих запасів. Розрахунковий механізм цієї моделі базується на мінімізації витрат по розміщенню замовлення і витрат на зберігання товарів.

Із зростанням середнього розміру партії замовлення запасів знижуються витрати по розміщенню замовлення, але зростають витрати по їх зберіганню, так, модель економічно обґрунтованого розміру замовлення дозволяє максимально оптимізувати пропорції між цими витратами, щоб їх сукупна сума була мінімальною. Графічно мінімізацію витрат представимо на рис. 1.9.

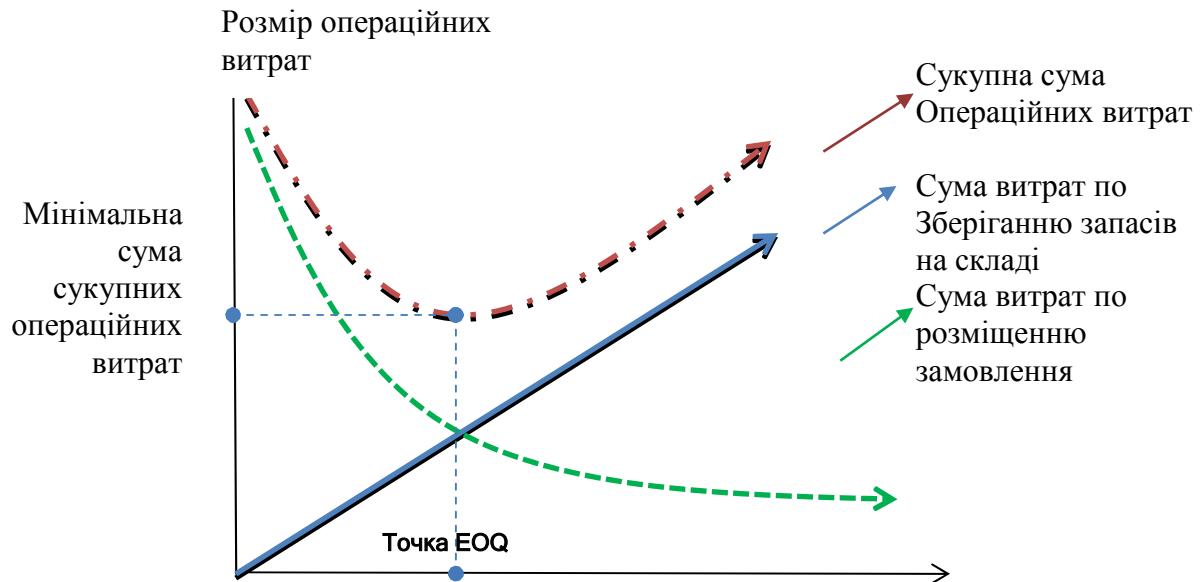

Рис. 1.9. Залежність величини витрат від обсягу замовлення запасів (EOQ)

Джерело: [10]

Для розрахунку оптимальних партій поставок певних видів запасів і визначенню інтервалу повторного замовлення пропонуємо підприємствам застосовувати модель економічного розміру замовлення (EOQ), що забезпечить максимальну ефективність їх використання (при цьому функція загальних витрат (витрати на закупівлю, зберігання) повинна досягати найменшого значення).

Таким чином, повне та своєчасне забезпечення підприємства матеріалами необхідних асортиментів і якості та зменшення їх витрат під час зберігання і перевезення, використання більш прогресивних технологій використання матеріалів, скорочення до мінімуму відходів, підвищення кваліфікації працівників, своєчасне й повне використання резервів на підприємстві і т.д. є необхідною умовою виконання планів з виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку та рентабельності.

Насамкінець варто зазначити, що оцінка ефективного використання матеріальних ресурсів не закінчується одержанням необхідних показників (відповідно до поставлених цілей). Результати проведеного дослідження є підставою для прийняття ефективних управлінських рішень. Аналіз є важливим інструментом в системі управління ресурсним потенціалом

підприємства, що допомагає досягати високих кінцевих результатів. За даними аналізу керівництво підприємства розробляє заходи, які сприяють пошуку джерел економії матеріальних ресурсів та резервів збільшення обсягів виробництва.

Ефективне використання виробничих запасів характеризується такими показниками: коефіцієнт оборотності; тривалість одного обороту; рентабельність виробничих запасів; коефіцієнт завантаження оборотних коштів.

Зміну оборотності виробничих запасів виявляють через порівняння фактичних показників з плановими або з показниками за попередній період.

Ефективне використання виробничих запасів є одним з першочергових завдань підприємства в сучасних умовах і забезпечується це прискоренням їхньої оборотності на всіх стадіях кругообігу, бо саме це дає змогу зекономити значні суми і збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без додаткових фінансових ресурсів [7].

Аналіз виробничих запасів підприємства відіграє надзвичайно важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання, оскільки слугує джерелом інформації для прийняття своєчасних, ефективних та раціональних управлінських рішень. Даний інструмент дозволяє не тільки розрахувати можливі відхилення обсягу фактично витрачених ресурсів від запланованих показників, але й встановити причини виникнення цих відхилень, тобто вплив певної сукупності факторів на суму витрат.

Проведення аналізу матеріальних ресурсів дозволяє виявити резерви зниження матеріалоємності продукції підприємства і розробити оптимальні економічно обґрунтовані управлінські рішення з подальшого розвитку виробництва.

Аналіз виробничих запасів підприємства забезпечує ефективне виконання виробничої програми за рахунок зведення до мінімуму матеріальних витрат, зменшення обсягу виробничих запасів, зниження цін на

ресурси та підвищення їх якості.

Основними завданнями економічного аналізу забезпеченості й використання виробничих запасів підприємства є:

- оцінка реальності планів матеріально-технічного постачання, ступеню виконання їх, впливу на обсяг виробництва продукції, її собівартість та інші показники господарської діяльності;

- оцінка забезпечення підприємства окремими видами виробничих запасів;

- визначення характеру складських запасів, оцінка руху та структури споживання матеріальних ресурсів; моделювання взаємозв'язків між обсягами випуску продукції та матеріаломісткістю, матеріаловіддачею, іншими факторними показниками.

Л. А. Бєляєва, Ю. С. Пеняк, О. С. Ментей вважають, що аналіз матеріальних ресурсів суб'єкта господарювання повинен включати такі аспекти як аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами; обґрунтування оптимальної потреби в матеріальних ресурсах; оцінку ефективності використання матеріальних ресурсів та оцінку впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат та обсяги діяльності [3, с. 71].

Визначення оптимального рівня виробничих запасів базується на використанні моделі оптимального рівня запасів EOQ (Economic Ordering Quantity). Дана модель розроблена у 1915 році Фордом В. Харрісоном і отримала світове визнання. Ідея побудови моделі полягає у розподілі витрат на три однорідні групи: витрати зберігання, витрати, пов'язані з формуванням запасів, витрати, які виникають внаслідок браку виробничих запасів.

Класифікація витрат управління виробничими запасами, а також характер їх поведінки при збільшенні рівня запасів відображено в табл. 1.6 [37].

Таблиця 1.6

Класифікація витрат управління запасами

Види витрат	Характер поведінки витрат
I. Витрати зберігання запасів	
1. Витрати, пов'язані з іммобілізацією капіталу, інвестованого в запаси 2. Складські витрати 3. Витрати по страхуванню 4. Податок на майно 5. Псування, старіння та розкрадання	Зростають
II. Витрати, що пов'язані з формуванням запасів	
1. Витрати розміщення замовлень 2. Транспортні витрати	Знижуються
III. Витрати, що пов'язані з дефіцитом запасів	
1. Витрати обсягу реалізації 2. Витрати від зниження гудвілу 3. Витрати від неоптимального використання цінових дисконтів, що надаються постачальниками	Знижуються

Джерело: [5]

Зростання рівня виробничих запасів супроводжується збільшенням витрат зберігання в прямо пропорційній залежності, так як зростає обсяг капіталу, іммобілізованого в запасах, складські витрати, витрати, пов'язані з старінням та ушкодженням виробничих запасів. На другу та третю групи витрат збільшення рівня виробничих запасів створює протилежний вплив та веде до їх зниження за рахунок економії від масштабу діяльності, використання оптових знижок постачальників, попередження дефіциту виробничих запасів.

Тобто інформаційне забезпечення аналізу запасів підприємства є системою даних і способів їх обробки, що дають змогу виявити реальну діяльність об'єкта, який вивчається, дію чинників, що її визначають, а також можливості реалізації необхідних управлінських дій. При цьому ефективність результатів економічного аналізу багато в чому визначається обсягом, повнотою й достовірністю економічної інформації. Тому для аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та ефективності їх використання спираються не лише на обліково-економічні дані, а й на технічну, технологічну та іншу інформацію [10].

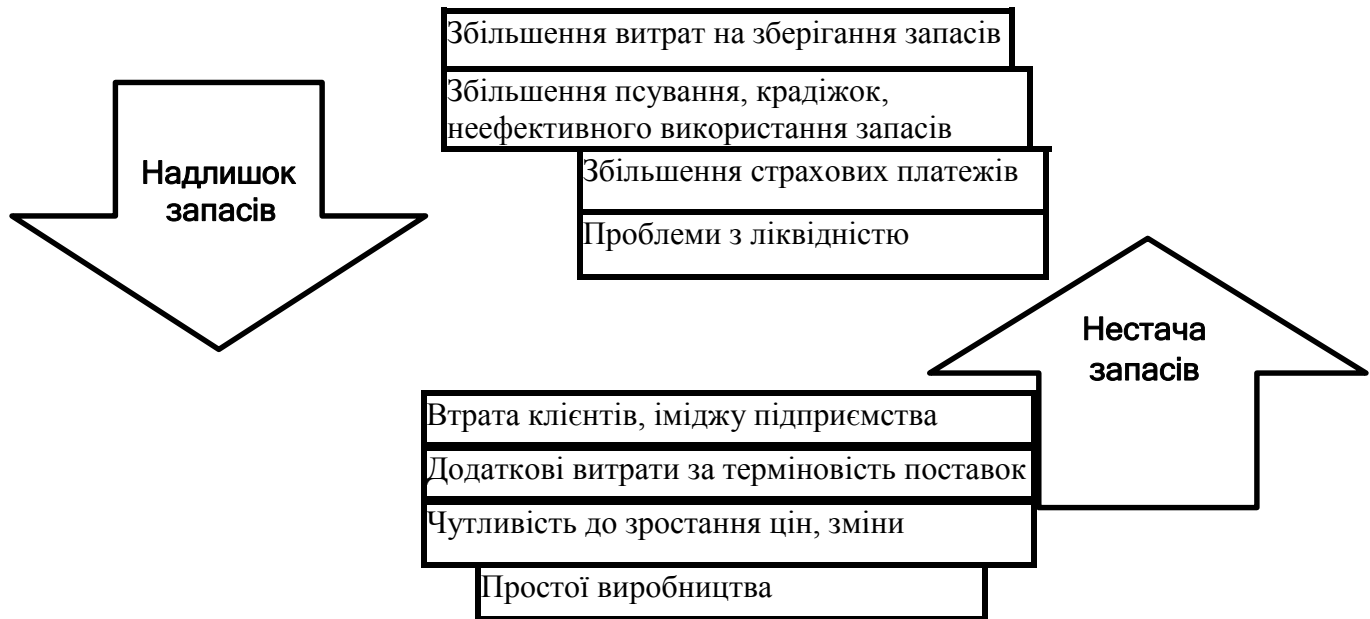

Рис.1.10. Наслідки надлишку та нестачі запасів

Джерело: [18]

Враховуючи значний внесок науковців, очевидно, що окремі аспекти та питання аналізу виробничих запасів все ще потребують уточнень та подальшого наукового опрацювання. Подальші дослідження сприятимуть розробці нових методів управління запасами, їх аналізу, які підвищать ефективність використання запасів, а також дозволять враховувати реалії сучасності, коли виробничі підприємства не мають безперервного виробництва, а працюють за певними замовленнями.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління виробничими запасами підприємства

Проаналізуємо чинну нормативно-правову базу України стосовно визначення поняття «виробничі запаси» «запаси», «матеріальні ресурси».

У нормативно-законодавчих документах зазначається наступне. Відповідно до Податкового кодексу 2016 року, запаси – це активи, вартість яких може бути достовірно визначена, для яких існує імовірність отримання їх власником – суб’єктом господарювання економічної вигоди, пов’язаної з їх

використанням.

Згідно з п. 14. 1.128 Податкового кодексу України, запаси складаються з: сировини, призначеної для обслуговування виробництва, у тому числі шляхом виконання господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною, та адміністративних потреб; готової продукції, що виготовлена на підприємстві, у тому числі шляхом виконання господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною, призначена для продажу і відповідає технічним і якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [9].

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 2 «Запаси», запаси – це активи, призначені для використання в ході звичайної господарської діяльності для споживання при наданні послуг [7].

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси», запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [10].

Термін «запаси» у вітчизняній науковій літературі з'явився в період реформування бухгалтерського обліку в Україні задля наближення його до міжнародних стандартів. До впровадження стандартів термінологія мала різну назву («товарно-матеріальні цінності», «предмети праці», «матеріальні ресурси», «виробничі ресурси»). З прийняттям в Україні національних положень, які мають узгодженість з МСБО, та відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» цей термін має таке визначення:

«запаси – активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого

продажу продукту виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством» [1].

Попри це, в більшості літературних джерел виробничі запаси визначаються як матеріальні, виробничі ресурси або як виробничі запаси залежно від того, з якої позиції вони розглядаються, тобто економічного чи бухгалтерського підходу.

Інший стандарт, а саме Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», передбачає статтю «Запаси» (рядок 1100, ф. № 1), де показується вартість запасів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання під час нормального операційного циклу. Саме такі види запасів згадуються в п. 6 П(С)БО 9, хоча не зазначається, що вони є виробничими. Водночас Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено 2 клас рахунків «Запаси» та окремо рахунок 20 «Виробничі запаси», який конкретно визначає перелік матеріальних цінностей, що мають обліковуватися як виробничі запаси підприємства. При цьому окремо існують такі рахунки другого класу, як 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 28 «Товари». Отже, ці види запасів не включаються до складу виробничих, а обліковуються як окремі види запасів [2].

Наведемо більш детальний зміст нормативних джерел з управління виробничими запасами в Україні (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Законодавчі та нормативні акти, що регулюють питання пов'язані з запасами

Нормативне джерело	Стислий зміст
1	2
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р.	Визначає правові засади регулювання, організації ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності

Продовження табл. 1.7

1	2
Наказ №120/190 “Про затвердження положення про порядок уцінки і реалізації залежаної продукції з групи товарів народного вжитку та продукції виробничо-господарського призначення”	Показаний порядок уцінки та дооцінки запасів в бухгалтерському обліку.
Наказ №145 “Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів” від 1.07.1996р.	Запроваджує у практику обліку наступні первинні облікові документи: МШ-1 “Відомість на поповнення(вилучення) постійного запасу інструментів (пристроїв)”, МШ-2 “Картка обліку МШП”, МШ-3 “Замовлення на ремонт або заточування інструментів”, МШ-4 “Акт вибуття МШП”, МШ-5 “Акт на списання інструментів та обмін їх на придатні”, МШ-6 “Особова картка № обліку спецодягу, взуття та запобіжних пристроїв”, МШ-7 “Відомість обліку видачі спецодягу, взуття та запобіжних пристроїв”, МШ-8 “Акт на списання МШП”
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”	Визначає склад запасів їх оцінку та порядок відображення у фінансовій звітності
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності

Джерело: [58]

Здійснення операцій з запасами в Україні регулюються багатьма нормативними актами. Необхідно зазначити, що наведений перелік не є вичерпним. Тому розрахунки з запасами необхідно розглядати з позиції податкового, валютного законодавства, враховуючи при цьому ж, чинні Положення (стандарт) управління, а також Положення (стандарт) управління 16 “Витрати”, Податковим кодексом України та іншими нормативно-правовими документами.

Визначення запасів дане в Інструкції №125 «Про затвердження Інструкції з управління запасів бюджетних установ»:

Запаси – це оборотні активи в матеріальній формі, що належать установі і забезпечують її функціонування (чи знаходяться в процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг) і будуть використані, як очікується, протягом одного року. Звіт терміну починається з

дати зарахування запасів на баланс установи.

Що стосується жорсткого обмеження можливого терміну експлуатації запасів, то в даному випадку, коли мова йде про державні установи, які, здебільшого, не мають “операційного циклу”, такий хід бачиться цілком резонним.

Ключовим нормативом, яким регламентуються методологічні параметри формування інформації про запаси та висвітлення її у фінансовій звітності, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [20].

Запаси визнаються активами згідно з Методичними рекомендаціями із бухгалтерського обліку запасів, якщо: підприємству перейшли вигоди та ризики, пов’язані із правом власності чи правом повного господарського відання (оперативного управління) на отриманні (придбанні) запасів; є вірогідність того, що підприємство отримає у майбутньому економічні вигоди, пов’язані із їх уживанням; контроль за запасами підприємством здійснюється для ефективного управління; цінність запасів може бути достеменно визначена.

Первинною ціною запасів виступає їх фактична собівартість, що складається із наступних фактичних витрат: сум, котрі сплачують за посередницькі, інформаційні та інші аналогічні послуги у зв’язку із придбанням чи пошуком запасів; сум, що сплачують відповідно до договорів постачальникам (продавцям); сум непрямих податків у зв’язку із придбанням запасів, котрі не відшкодовуються підприємству; сум ввізного мита; затрат на вантажно-розвантажувальні роботи, заготівлю, транспортування запасів до місця їх вживання, включаючи проценти за комерційним кредитом постачальників та витрати із страхування; інших витрат, що безпосередньо пов’язані із придбанням запасів та доведенням їх до стану, придатного для використання у запланованих цілях. До подібних витрат, приміром, відносять прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати підприємства на підвищення якісно-технічних характеристик та доопрацювання запасів.

Зобразимо схематично структуру запасів згідно з їх визначенням (рис. 1.11), наведеним у П(С)БО 9 «Запаси»

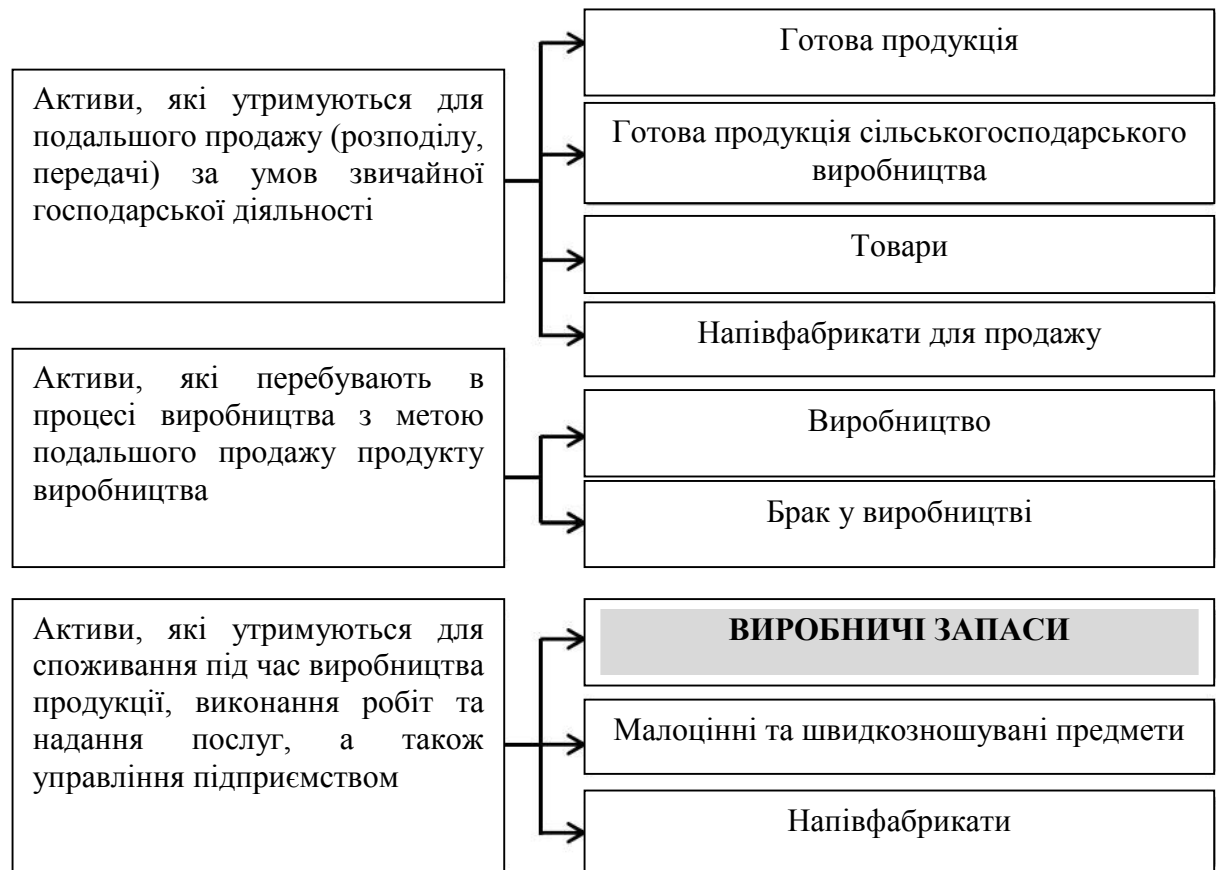

Рис. 1.11. Структура запасів згідно з їх визначенням, наведеним у П(С)БО 9 «Запаси»

Джерело: [41]

Відповідно до МСБО (IAS) 2 «Запаси» «запаси – це активи, які передбачені для подальшого продажу в ході звичайної діяльності; що знаходяться у процесі виробництва для такого продажу, або ті, що знаходяться у вигляді сировини та матеріалів, які будуть використовуватись у процесі виробництва або надання послуг, за винятком незавершеного виробництва, що виникає за угодами на будівництво, включаючи безпосередньо пов'язані з ними угоди на надання послуг, фінансових інструментів та біологічних активів, що належать до сільськогосподарської діяльності, та сільськогосподарська продукція в момент її збирання» [21].

Таким чином, існує суперечливість визначення термінів «запаси» та

«виробничі запаси» між положеннями стандартів бухгалтерського обліку та планом рахунків, адже відповідно до стандартів терміни «запаси» і «виробничі запаси» є тотожними, а згідно з планом рахунків термін «запаси» ширший за термін «виробничі запаси».

Висновки до розділу 1

В першому розділі була проведена робота визначенню ролі та місця виробничих запасів в системі управління підприємством, через створення механізму певного рівня оптимальної величини запасів підприємства.

Огляд та аналізування літературних джерел свідчать про існування поліпозиційності при трактуванні категорій «запаси», «виробничі запаси», «управління виробничими запасами» зі змістової, функціональної та морфологічної точок зору, що зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження їх сутності. Вивчення позицій науковців стосовно сутності категорії «запаси» засвідчило, що їх можна об'єднати у кілька груп за трьома підходами (бухгалтерським, економічним та логістичним), за якими запаси розглядаються відповідно:

- 1) як активи, які утримуються, перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу, а також при управлінні підприємством;
- 2) як частина матеріального потоку, що перебуває в статичному стані (на зберіганні);
- 3) як матеріальні ресурси, які ще не використовуються.

З урахуванням опрацьованої інформації в роботі наведено класифікацію виробничих запасів підприємств за ознакою участі у процесі виробництва для потреб підприємства та їх технічну класифікацію.

Рациональне управління виробничими запасами передбачає створення такого їх рівня, який би забезпечував безперебійність виробничого процесу при мінімальних витратах на їх вміст. Досліджено вплив раціональної

організації формування і використання виробничих запасів на фінансовий стан підприємства.

Отже, аналіз забезпечення підприємства виробничими запасами та ефективності їх використання є важливим інструментом в системі управління ресурсним потенціалом господарюючого суб'єкта, що допомагає досягати високих кінцевих результатів. В управлінні ресурсами підприємства все розпочинається з аналізу та ним завершується. Тому усім суб'єктам господарювання необхідно враховувати важливість та вплив аналізу на перебіг як внутрішньовиробничих процесів підприємства, так і підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

Об'єктом дослідження є ТОВ «Виробничо-торговельна фірма «АВАНТИС» (ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»)), що знаходиться за адресою м. Житомир, вул. Чехова, 1, тел. (0412) 418920.

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» створено відповідно рішення установчих зборів учасників, згідно протоколу №1 від 07 вересня 2004 р. Повна назва підприємства – Товариство з обмеженою відповідальністю «Виробничо-торговельна фірма АВАНТИС».

Директором підприємства є Недашківський Сергій Леонтійович.

Метою створення підприємства було виконання робіт та надання послуг, що задовольняють громадські потреби, а також отримання прибутку, реалізації соціальних та економічних інтересів засновників, за допомогою відповідної виробничої, науково-дослідної та комерційної діяльності, окрім тієї, що заборонена законодавством України.

Основний вид діяльності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»: 33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення

Інші:

- 28.41 Виробництво металообробних машин
- 25.61 Оброблення металів та нанесення покриття на метали
- 25.62 Механічне оброблення металевих виробів

Предметом діяльності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» є:

- Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення;

- Виробництво металообробних машин;
- Оброблення металів та нанесення покриття на метали;
- Механічне оброблення металевих виробів;
- Оптова торгівля верстатами;
- Оптова торгівля машинами й устаткуванням для текстильного, швейного та трикотажного виробництва;
- Оптова торгівля металами та металевими рудами.

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» спеціалізується на:

- Виготовленні токарних верстатів;
- Токарно-фрезерних роботах по металу;
- Ремонті та обслуговуванні металообробляючого обладнання;
- Виготовленні запчастин та оснащення до верстатів;
- Виготовленні металевих деталей на заказ;
- Термічній обробці металів;
- Заточуванні інструменту.

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» проводить капітальний ремонт і модернізацію металообробного обладнання:

1. Ремонт багатошпиндельних токарних автоматів і напівавтоматів з доведенням до паспортних норм точності.
2. Капітальний ремонт універсальних металообробних верстатів.
3. Модернізація багатошпиндельних токарних автоматів і напівавтоматів зі збільшенням точності верстатів в 1,5 рази, підвищенням швидкості обертання шпинделів в 1,6 рази, поліпшенням конструктивних особливостей верстатів, зменшенням шуму на 10 дБ.
4. Капітальний ремонт і модернізація токарних верстатів з ЧПУ з установкою сучасних систем управління та приводів.
5. Виготовлення спеціального оснащення: токарних патронів різних типів, пристроїв до токарних багатошпиндельних верстатах і ін.

Комплексний підхід при реновації обладнання:

1. Розробка проекту модернізації з випуском експлуатаційної

документації;

2. Відновлення технічних параметрів верстата не нижче паспортних норм заводу-виготовлювача цього верстата;

3. Заміна фізично і морально застарілих систем ЧПУ і електроустаткування на сучасні;

4. Заміна та відновлення гідро- і пневмо- систем верстата;

5. Надання гарантійних зобов'язань 12 місяців, пост гарантійне сервісне
ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» має великий досвід з виготовлення, ремонту, наладки, постачання верстатів та частин і приладдя до них підприємствам України, Білорусії, Казахстану.

Підприємство відоме, як надійний партнер у взаємовідносинах із замовниками яких приваблює якість поставлених верстатів та виконаних послуг по обробці металів, чітке виконання вимог замовника, та відповідальність за прийняті зобов'язання. ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» – це розробка нових технологій обробки деталей, це завжди пошук можливостей з покращення роботи токарних верстатів та унікальні пропозиції по модернізації обладнання ЧПК.

ТОВ «Виробничо-торговельна фірма Авантіс» створена в 2004 році як фірма, яка займається виготовленням, ремонтом та модернізацією токарних багатошпиндельних верстатів. За 17 років було проведено більше ніж 450 модернізацій металообробних верстатів.

Розробкою фірми є унікальний на Україні та СНГ токарний шестишпиндельний автомат з ЧПК моделі 1240Ф4-6А (автомат токарний шестишпиндельний з двома супортами ЧПК), 1240Ф4-6П (напіваавтомат токарний шестишпиндельний з двома супортами ЧПК) та їх модернізації – восьмишпиндельні.

На сьогоднішній день планується виготовлення шестишпиндельних та восьмишпиндельних верстатів моделей 1240Ф5-6А та 1240Ф5-6П з чотирма і більше супортами ЧПК.

ТОВ «ВТФ «Авантіс» має великий парк обладнання, який дозволяє виготовляти деталі великими партіями та поштучно.

Маючи великі виробничі площі, на яких розміщені токарні, фрезерувальні, свердлильні, шліфувальні, зубообробні, шліцеобробні верстати та оснащення для термообробки, - проводить повний цикл виготовлення запчастин та вузлів.

Замовники – це фірми – концерни, холдинги та корпорації, державні стратегічні заводи такі як: АТ «Укрзалізниця» Філія «Вінницятрансприлад», ПАТ «Мотор Січ», ПрАТ «SKF Україна», АТ «Завод Лтава», ТОВ «ВП «Трансвугілля», ТОВ «Завод гідроарматури», ТОВ «Бердичівський верстатомонтажний завод». Також до війни працювала із закордонними фірмами Білорусі, Росії, Казахстану і т.д. та бере напрямок співпраці з країнами Заходу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні закордонні клієнти ТОВ «ВТФ «Авантіс» до 24.02.2022 року

Країна, назва компанії	Умови співробітництва
Білорусь «Алеся-Servis»	Поставка DAF або FCA; 100% передоплата. Долари США
Грузія ООО «ЗМП Компані»	Поставка FCA; 100% передоплата. Долари США
Молдова. «AzametGrup»SRL , «Chiol-Lux» S.R.L.	Поставка FCA; 100% передоплата. Долари США
Росія. ООО ТД «Фея», «Віваінвест», «Агротрейд», «Верона»	Поставка FCA; 100% передоплата. Долари США
Казахстан «Asia Trading» LLC «FERROTEIGH EXPORT LLP»	Поставка DAF; 100% передоплата. Долари США

Джерело: створено за даними підприємства

ТОВ «ВТФ Авантіс» поставляє оснастку і запасні частини (в тому числі шпиндельні барабани) до токарних багатшпиндельних автоматів і напівавтоматів в усі республіки колишнього СРСР та за кордон.

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» на своїй території має станцію технічного обслуговування «Механік». За 10 років СТО має великий досвід роботи з різноманітними марками автомобілів, спеціалістів високого рівня та професійний інструмент.

СТО надає такі послуги:

- діагностика ходової частини;
- комп'ютерна діагностика;
- розвал-сходження коліс автомобіля;
- заміна масла та фільтрів;
- заміна свічок запалювання;
- заміна ремня ГРМ;
- ремонт ходової частини;
- ремонт гальмівної системи;
- послуги автоелектрика;
- капітальний ремонт двигуна;
- зварювальні роботи автомобіля;
- шиномонтаж;
- обслуговування.

На момент створення підприємства воно, згідно Статуту, мало Статутний фонд у розмірі 24000 (двадцять чотири тисячі) гривень, поділений на 2 частки по 12000,00 гривень, розподілений порівну між учасниками Товариства. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Формування зареєстрованого капіталу ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» станом на
01.01.2022 року

Засновники	Частка, %
Недашківський Сергій Леонтійович	50,0
Рудов Володимир Іванович	50,0
Разом	100,0

Джерело: створено за даними підприємства

Засновниками Товариства є фізичні особи Недашківський Сергій Леонтійович та Рудов Володимир Іванович. ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» несе відповідальність по зобов'язанням усім своїм майном, на яке згідно з законом може бути звернено стягнення за вимогою кредиторів.

Вищим органом Товариства є загальні збори учасників, які мають

кількість голосів, пропорційну до розмірів їх паїв. При проведенні загальних зборів трудового колективу і присутності на них не менш $\frac{2}{3}$ складу трудового колективу, з'являється правомочність вирішувати питання відкритим голосуванням за більшістю голосів. На підприємстві виробничі, трудові та економічні стосунки трудового колективу з адміністрацією, питання охорони праці та соціального розвитку регулюються колективним договором.

- мийка та хімчистка.

Управління ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» здійснюється відповідно до статуту на основі поєднання прав власників щодо господарського використання майна та принципів самоврядування трудового колективу. Власник або уповноважений ним орган має право найняти керівника підприємства (директора). При наймі директора підприємства з ним укладається контракт у якому визначено строки найму, права, обов'язки і відповідальність директора перед власником підприємства та трудовим колективом підприємства, умови його матеріального забезпечення і звільнення з посади з урахуванням гарантій, передбачених діючим законодавством.

Згідно Статуту ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» директор підприємства виконує такі функції:

- без доручення діє від імені підприємства;
- представляє його інтереси в і інших підприємствах, організаціях та державних органах;
- укладає від його імені договори;
- здійснює наймання і звільнення персоналу підприємства;
- розпоряджається майном і грошовими коштами підприємства в інтересах підприємства;
- відкриває розрахункові та інші рахунки підприємства, здійснює керівництво всіма розрахунковими операціями підприємства;
- здійснює інші дії з оперативного керівництва роботою підприємства.

Власник не має права втручатися в оперативну діяльність директора.

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» складається з виробничих структурних підрозділів (виробництв, цехів), а також функціональних структурних підрозділів апарату управління (відділів). Функції, права та обов'язки структурних підрозділів підприємства визначаються положеннями про них, які затверджуються в порядку, визначеному статутом підприємства або іншими установчими документами.

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» самостійно визначає свою організаційну структуру, встановлює чисельність працівників та штатний розпис, а також має право створювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, погоджуючи питання про розміщення таких підрозділів підприємства з відповідними органами місцевого самоврядування в установленому законодавством порядку. Такі відокремлені підрозділи не мають статусу юридичної особи і діють на основі положення про них, затвердженого підприємством.

Для підприємства характерна лінійна структура управління, основу якої складає принцип єдиначальності: на чолі кожного підрозділу знаходиться керівник, наділений всіма повноваженнями, який здійснює одноособове керівництво підлеглими йому ланками, а також зосереджує в своїх руках усі функції управління. Керівники підрозділів нижчих ступенів безпосередньо підпорядковуються тільки одному керівнику більш високого рівня управління, вищий орган управління не має права віддавати розпорядження будь-яким виконавцям, міняючи їх безпосереднього керівника. Даний вид структур характеризується одномірністю зв'язків: у них одержують розвиток тільки вертикальні зв'язки.

2.2. Аналіз фінансово-економічного стану підприємства ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

В даному пункті проаналізуємо основні показники діяльності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». Проведемо оцінку фінансового стану ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» за допомогою системи показників, що детально й усебічно характеризують фінансово-господарський стан підприємства за 2019 – 2021 рр. на основі балансу та звіту про фінансові результати (додатки А, Б).

Показники ефективності господарської діяльності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 роках наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники господарської діяльності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 роках

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	+/-	%
Чистий дохід, тис. грн.	14121,5	6311,2	13880,5	-241,0	-1,71
Чистий прибуток, тис. грн.	1 706,9	-132,0	6,1	-1700,8	-99,64
Середньооблікова чисельність працівників, осіб.	48	39	32	-16	-33,33
Середньорічна вартість: - необоротних активів, тис. грн.	13247,55	12560,65	11821,65	-1 426	-10,76
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	8274	6946,3	5622,5	-2 652	-32,05
- оборотних активів, тис. грн.	8543,6	8990,55	10152,8	1 609	18,84
Фондовіддача	1,71	0,91	2,47	0,76	44,65
Фондомісткість	0,59	1,10	0,41	-0,18	-30,87
Фондоозброєність, тис. грн./особу.	172,38	178,11	175,70	3,33	1,93
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,65	0,70	1,37	-0,29	-17,29
Продуктивність праці, тис. грн./особу.	294,20	161,83	433,77	139,57	47,44
Рентабельність господарської діяльності, %	12,09	-2,09	0,04	-12,04	x

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Згідно даних табл. 2.3 можна зробити наступні висновки. В 2021 році в порівнянні з 2019 роком чистий дохід зменшився на 241 тис. грн., або на

1,71%. Це, в свою чергу, призвело до отримання значно меншого чистого прибутку за аналогічний період.

У ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2020-2021 роках спостерігається негативна тенденція до отримання чистого прибутку. За 2020 рік отримано 132 тис. грн. чистого збитку. Але у 2021 р. ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» отримало 6,1 тис. чистого прибутку, що свідчить про те, що підприємство поступово нарощує обороти після COVID-19.

Якщо дослідити показник фондовіддачі, то простежується підвищення даного показника на 0,76 пункти. Фондовіддача у 2020 році становила 0,91, тобто на 1 грн. основних засобів припадало 0,91 грн. чистого доходу. У 2021 році даний показник значно покращився і склав 2,47 грн.

Фондомісткість у 2020 р. становила 1,1, тобто 1,1 грн. вартості основних засобів міститься в 1 грн. чистого доходу ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». У 2021 році даний показник в порівнянні з 2020 роком зменшився на 0,69 пункти.

Значно зменшився у 2020 році коефіцієнт оборотності оборотних активів – на 0,95 обороти в порівнянні з 2019 роком. За 2021 рік ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» зробило лише 1,37 обороти за рік проти 1,65 оборотів у 2019 році. Слід зробити висновок, що у 2020-2021 році показники мали значне тенденцію до зменшення у зв'язку з карантинном через Ковід-19.

Дослідимо тепер склад і структуру активів та зобов'язань ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у табл. 2.4.

Валюта балансу складає 23255 тис. грн. за 2021 рік, вона збільшилася на 846,5 тис. грн. в порівнянні з 2019 р. У 2021 році зменшилась частка необоротних активів на 8,52 відсоткових пункти за рахунок зменшення питомої ваги основних засобів. Частка оборотних активів зросла за рахунок запасів та дебіторської заборгованості в порівнянні з 2019 роком на 8,21 та 0,5,63 п.п. відповідно.

Таблиця 2.4

Аналіз активів ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Необоротні активи, в т.ч.:	13313,8	59,41	11807,5	57,06	11835,8	50,90	-1478	-11,10	-8,52
Основні засоби	7808,8	34,85	6083,8	29,40	5161,2	22,19	-2647,6	-33,91	-12,65
Оборотні активи, в т.ч.:	9094,7	40,59	8886,4	42,94	11419,2	49,10	2324,5	25,56	8,52
Запаси	575,3	2,57	2836,8	13,71	2506,2	10,78	1930,9	335,63	8,21
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	8023,7	35,81	4918,7	23,77	8443,4	36,31	419,7	5,23	0,50
Інша поточна дебіторська заборгованість	33,8	0,15	722,2	3,49	172,8	0,74	139	в 4,1 р.б.	0,59
Грошові кошти та їх еквіваленти	441,2	1,97	259,5	1,25	2,1	0,01	-439,1	-99,52	-1,96
Інші оборотні активи	12,5	0,06	93,2	0,45	294,7	1,27	282,2	в 22,6 р.б.	1,21
Разом	22408,5	100	20693,9	100	23255	100	846,5	3,78	0,00

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Дебіторська заборгованість ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» станом на 31.12.2020 року складає 4918,7 тис. грн., інша поточна дебіторська заборгованість становить 722,2 тис. грн. Станом на 31.12.2019 р. дебіторська заборгованість складала 8023,7 тис. грн. У 2021 році в порівнянні з 2019 роком вона збільшилася на 419,7 тис. грн., або на 5,23% і склала 8443,4 тис. грн.

Пасиви ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 рр. проаналізовано у табл. 2.5. Статутний капітал ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» складає 24 тис. грн.

Протягом 2021 року руху статутного капіталу товариства не відбувалося. Нерозподілений прибуток у 2021 році становить 19618,4 тис. грн.

Таблиця 2.5

Аналіз зобов'язань ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Власний капітал, в т.ч.:	19768,3	88,22	19636,3	94,89	19642,4	84,47	-125,9	-0,64	-3,75
Зареєстрований капітал	24	0,11	24	0,12	24	0,10	0	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток	19744,3	88,11	19612,3	94,77	19618,4	84,36	-125,9	-0,64	-3,75
Довгострокові зобов'язання	659	2,94	0	0,00	0	0,00	-659	-100,0	-2,94
Поточні зобов'язання в т.ч.:	1981,2	8,84	1057,6	5,11	3612,6	15,53	1631,4	82,34	6,69
Кредиторська заборгованість за товари	739	3,30	30,3	0,15	214	0,92	-525	-71,04	-2,38
Поточні зобов'язання за розрахунками	747,7	3,34	9,4	0,05	353	1,52	-394,7	-52,79	-1,82
Інші поточні зобов'язання	494,5	2,21	1017,9	4,92	3003,9	12,92	2509,4	В 5,1 р.б.	10,71
Разом	22408,5	100	20693,9	100	23255	100	846,5	3,78	0,00

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Станом на 31.12.2021 р. поточні зобов'язання товариства складають 3612,6 тис. грн., із них: за товари, роботи, послуги – 214 тис. грн.; інші зобов'язання – 3003,9 тис. грн. Станом на 31.12.2019 р. поточні зобов'язання дорівнювали 1981,2 тис. грн. За 2021 рік вони збільшилися на 1631,4 тис. грн., в основному за рахунок збільшення інших поточних зобов'язань, а саме зворотної фінансової допомоги від засновників. Власний капітал товариства станом на 31.12.2021 р. становить 19642,4 тис. грн., в порівнянні з 2019 роком зменшився на 125,9 тис. грн. за рахунок отримання чистого збитку у 2020 р.

Далі проаналізуємо майновий стан ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 рр. у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Показники майнового стану ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 рр.,

тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	+/-	%
Власний капітал	19768,3	19636,3	19 642,4	-126	-0,64
Залучений капітал	2640,2	1057,6	3612,6	972	36,83
Дебіторська заборгованість	8 023,7	4 918,7	8 443,4	420	5,23
Кредиторська заборгованість	739,0	30,3	214,0	-525	-71,04
Загальна вартість активів	22408,5	20693,9	23255,0	847	3,78
Тривалість погашення дебіторської заборгованості	207,39	284,47	222,03	14,64	7,06
Тривалість погашення кредиторської заборгованості	19,10	1,75	5,63	-13,47	-70,54
Рентабельність власного капіталу, %	8,63	-0,67	0,03	-8,60	-99,64

Дані табл. 2.6 свідчать, що зменшився власний капітал ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». Його вартість зменшилась у 2021 р. на 126 тис. грн., або на 0,64%. В той же час збільшилась сума залученого капіталу – на 972 тис. грн., або на 36,83%. Це свідчить про погіршення фінансової стійкості ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» має незначну кредиторську заборгованість у 2021 р. у сумі 214 тис. грн., тривалість її погашення зменшилась на 13,47 днів. Рентабельність власного капіталу у 2021 р. склала 0,03%, тобто з 1 грн. власного капіталу, ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» отримало 0,03 коп. чистого прибутку.

Далі розглянемо показники оцінки ліквідності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 роках у табл. 2.7.

Отже, за період 2019-2021 рр. можемо спостерігати, що всі коефіцієнти ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» відповідали нормативним значенням. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» показав, що у 2021 році 0% поточних зобов'язань підприємство може погасити негайно за рахунок найліквідніших активів.

Таблиця 2.7

Показники оцінки ліквідності ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 роках

Показники	Норматив	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р. +,-
Коефіцієнт покриття	>1	4,59	8,40	3,16	-1,43
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6 – 0,8	4,29	5,63	2,39	-1,91
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0, збільшення	0,22	0,25	0,00	-0,22
Чистий оборотний капітал	>0, збільшення	7113,5	7828,8	7806,6	693,10
Частка оборотних активів в загальній сумі активів, %	–	40,59	42,94	49,10	8,52

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2019-2021 роках був значно вищим за нормативне значення, що є позитивним для ТОВ «ВТФ «АВАНТИС».

Коефіцієнт загальної ліквідності був вищим за нормативне значення і становив 4,59 у 2019 році та 3,16 – у 2021 р..

В цілому ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019 р. працювало прибутково. Але у 2020 р. отримало чистий збиток через значне зменшення обсягів виготовленої продукції у зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні, що пов'язано з Ковід-19. В цілому ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2021 р. працює прибутково, збільшує обсяги наданих послуг та займає певну нішу на ринку та має перспективи покращити своє становище на ринку.

2.3. Оцінка ефективності управління виробничими запасами підприємства

Здійснюючи свій розвиток, підприємство починає потребувати нових, більш пристосованих та специфічних механізмів зі зниження витрат. Технологія управління – це безупинний процес підтримки стійкого режиму функціонування підприємства шляхом прийняття і реалізації господарських

рішень [6]. Технологічний процес управління складається з ряду послідовних дій чи етапів, кульмінацією яких є ухвалення рішення. Технологія управління запасами у ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» включає в себе ряд певних, логічно взаємозалежних видів робіт (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Технологія управління запасами у ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

Джерело: сформовано за даними підприємства

Відділ закупівель підприємства досліджує пропозиції постачальників і конкурентні ціни. Вибір постачальників – одна із основних проблем управління закупівлями продукції.

Важливість вибору постачальника пояснюється не тільки тим, що на сучасному ринку функціонує багато постачальників схожої продукції, але переважно тим, що постачальник повинен бути надійним партнером підприємства в реалізації його логістичної стратегії. ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

вирішує цю проблему в два етапи [19]:

Пошук потенційних постачальників. Вивчення рекламних матеріалів: каталогів фірм, оголошень у засобах масової інформації тощо; відвідування виставок і ярмарків; листування і особисті контакти з можливими постачальниками.

Завдяки комплексному пошуку формується перелік потенціальних постачальників матеріальних ресурсів, за яким проводиться подальша робота.

Аналіз потенційних постачальників. Складений перелік потенційних постачальників аналізується за спеціальними критеріями відбору прийнятних постачальників. У відділі закупівель ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» були розроблені критерії, що не обмежуються ціною та якістю продукції, яку постачають.

Було виявлено чимало суттєвих критеріїв вибору постачальника, не менш важливих для підприємства: надійність постачання; віддаленість постачальника від споживача; терміни виконання замовлень; періодичність постачань; наявність сервісного обслуговування; репутація постачальника; фінансовий стан постачальника; його кредитоспроможність тощо.

За результатами аналізу потенційних постачальників формується перелік конкретних постачальників, з якими проводиться робота зі встановлення співробітництва.

Придбання продукції здійснюється різними методами в залежності від виду продукції. Основними методами закупівель є:

- придбання продукції однією великою партією за один раз;
- регулярні закупівлі продукції дрібними партіями, коли покупець замовляє необхідну кількість товарів, які поставляються йому партіями протягом певного періоду;
- щоденні (щомісячні) закупівлі. Метод використовується там, де купляють дешеві і швидко використовувані товари;
- отримання товару за необхідністю;
- закупівля товарів з негайною віддачею. Йдеться про виняткові

випадки, коли неможливо отримати їх за необхідністю.

Для того, щоб проаналізувати діяльність ТОВ «ВТФ «АВАНТИС», саме з позиції управління, та дати їй оцінку, було використано експертний метод, проведено опитування керівників чотирьох відділів: закупівель, збуту, складського господарства і транспортного.

Їм було запропоновано за десятибальною шкалою дати оцінку певним показникам, що характеризують якість управління комерційною діяльністю підприємства. Результати опитування представлені в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка показників системи управління запасами ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

Показник системи управління	Оцінка керівника відділу, бал				Середня оцінка за показником
	закупівель	збуту	складського господарства	транспортного	
Робота з клієнтами	8	9	10	9	9
Робота з постачальниками	9	8	9	9	8,8
Комунікація між відділами	5	6	5	6	5,5
Тривалість строку виконання завдання	8	7	8	8	7,8
Якість виконання замовлень	8	9	7	8	8
Мотивація персоналу	8	8	9	9	8,5
Гнучкість та адаптація	9	10	9	10	9,5
Середня оцінка за відділом, бал	7,9	8,1	8,1	8,4	8,1

Дані табл. 2.8 свідчать, що в цілому керівники чотирьох основних відділів оцінюють показники системи управління вище середнього: середня загальна оцінка складає 7,4 бали, що безперечно говорить про нормальне функціонування відділів підприємства. Проте існують певні показники, які незначно відрізняються від загальної картини, це такі показники як комунікація між відділами та робота з клієнтами, що відповідно отримали середню оцінку на рівні 6,5 та 7 балів. Проблеми із комунікацією між відділами можуть бути пов'язані з тим, що на підприємстві використовується лінійна організаційна структура, за якої керівники відділів звітують лише

перед вищим керівництвом та мало взаємодіють з керівниками інших відділів. Низька оцінка такого показника як робота з клієнтами скоріше за все викликана тим, що кожний з відділів працює з клієнтами лише відносно певних питань, що також викликано поганою комунікацією між відділами.

Слід звернути увагу на те, що середня оцінка за відділом закупівель нижча за середню оцінку за усіма відділами. Це свідчить про певну відокремленість цього відділу в системі управління комерційною діяльністю та може бути причиною його не завжди ефективної роботи.

Таким чином, згідно з табл. 2.8 була створена експертна комісія, до складу якої увійшли керівники ключових відділів підприємства.

Щоб зробити робити висновки про достовірність отриманих даних необхідно оцінити середню ступінь узгодженості думок всіх експертів. Коефіцієнт конкордації $W = 0,76$ свідчить про наявність високого ступеня узгодженості думок експертів.

Для раціонального і грамотного управління виробничими запасами необхідно спочатку провести аналіз динаміки, структури і забезпеченості ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» виробничими запасами.

Оцінка стану та ефективності використання запасів є важливим аспектом аналізу діяльності підприємства, в силу того, що від розміру товарних запасів на певну дату, а також відносних показників, розрахованих на основі величини товарних запасів, залежить, з одного боку, забезпеченість ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» ресурсами, отже, безперебійність виробництва, а з іншого боку, величина витрат пов'язаних з обслуговуванням товарних запасів підприємства.

Наявні виробничі запаси, що є у розпорядженні ТОВ «ВТФ «АВАНТИС», може бути розрахована як станом на конкретну дату, так й у середньому за минулий чи звітний періоди. Об'єм виробничих запасів на звітну дату визначають безпосередньо за даними бухгалтерського балансу чи більш детально – за даними аналітичного та синтетичного обліку. У табл. 2.9 представлена забезпеченість ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» виробничими запасами

за останні три роки, а на рис. 2.2 відображено динаміку їх складу.

Таблиця 2.9

Наявність виробничих запасів на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС», тис. грн.

Склад виробничих запасів	Рік			Відхилення 2021 р. до 2019 р., тис. грн..	Середній темп росту, %
	2019	2020	2021		
Сировина та матеріали	202,12	1095,72	957,48	755,36	314,75
Запасні частини	18	24	28	10	125,00
Паливно-мастильні матеріали	4	12	14	10	208,33
Пакувальні матеріали	0	2	3	3	50,00
Інші матеріали	2	3	3	1	125,00
Разом	230,12	1134,72	1002,48	772,36	290,72

За даними табл. 2.9 на досліджуваному підприємстві у 2021 році порівняно із 2019 роком спостерігається тенденція до зростання усіх складових виробничих запасів. Найбільше зростання мають «Сировина та матеріали» – на 755,36 тис. грн. або в 3,1 р.б. Необхідно зауважити, що збільшення даних складових має бути аргументованим межами виробничо-господарської роботи підприємства, інакше, підприємство втрачає можливість якісної платоспроможності.

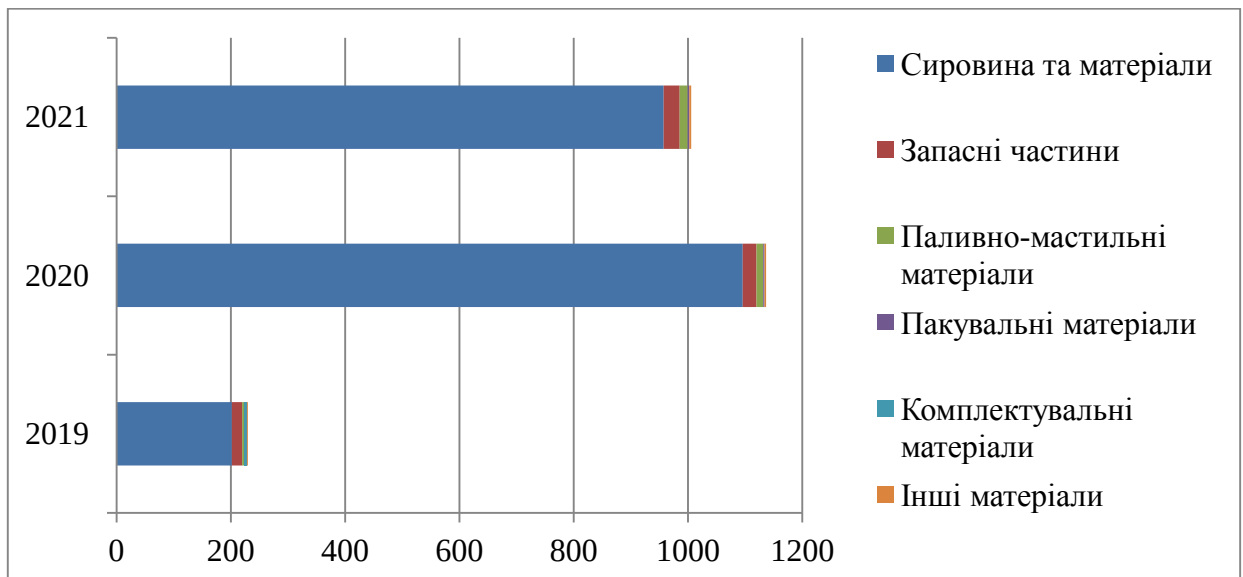

Рис. 2.2. Забезпеченість виробничими запасами ТОВ «ВТФ «АВАНТИС», тис. грн.

Далі проаналізуємо динаміку частки виробничих запасів досліджуваного підприємства у загальній сумі його оборотних активів. Для

цього складемо аналітичну таблицю 2.10.

Таблиця 2.10

Показники складу та структури матеріальних оборотних активів

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Оборотні активи, у т. ч.:	9094,7	100	8886,4	100	11419,2	100	2324,5	25,56
Запаси всього, у т. ч.:	575,3	6,33	2836,8	31,92	2506,2	21,95	1930,9	В 3,4 р.б.
Виробничі запаси, у т. ч.	230,12	2,53	1134,72	12,77	1002,48	8,78	772,36	В 3,4 р.б.
Сировина та матеріали	202,12	2,22	1095,72	12,33	957,48	8,38	755,36	В 3,7 р.б.
Запасні частини	18	0,20	24	0,27	28	0,25	10	55,56
Паливно-мастильні матеріали	4	0,04	12	0,14	14	0,12	10	В 2,5 р.б.
Тара та тарні матеріали	0	0,00	2	0,02	3	0,03	3	100,00
Пакувальні матеріали	4	0,04	0	0,00	0	0,00	-4	-100,00
Комплектуючі матеріали	2	0,02	3	0,03	3	0,03	1	50,00
Інші матеріали	9094,7	100	8886,4	100	11419,2	100	2324,5	25,56

Розрахунки у табл. 2.10 дають змогу зазначити, що частка виробничих запасів змінюється, так у 2019 році виробничі запаси займали 2,53%, у 2020 році – 12,77%, а вже у 2021 році – 8,78%, що на 6,25% пункти більше, ніж у 2019 році. Також було встановлено збільшення частки запасів у загальному об'ємі оборотних активів підприємства. Вважаємо неодмінним у подальшому особливу увагу приділяти контролю значень показників оборотних активів відзначаючи те, що вони чинять прямий вплив на ліквідність підприємства.

Оборотністю виробничих запасів ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» визначається їх систематична трансформація у готову продукцію, продаж та купівля нових виробничих запасів, потрібних для здійснення повноцінного процесу виробництва. Чим більша швидкість обертання оборотних ресурсів, тим менше їх необхідно у запасі для забезпечення тих же самих об'ємів випуску. Простежимо швидкість оборотності виробничих запасів на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» за 2019-2021 роки (табл. 2.11).

За даними табл. 2.11 можемо підсумувати наступне:

– показник «чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг, робіт)» у 2019 році він становив 14121,5 тис. грн. та зменшується до 6311,2

тис. грн. у 2020 р. Вже у 2021 році відбулося зростання до 13880,5 тис. грн.

Таблиця 2.11

Оборотність виробничих запасів на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019-2021 роках

Показники	Рік			Відхилення 2021 р. до 2019 р., тис. грн.	Середній темп росту (приросту), %
	2019	2020	2021		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	14121,5	6 311,2	13 880,5	-241,0	132,31
Середньорічний обсяг виробничих запасів, тис. грн.	850,62	1706,05	2671,5	1 820,9	178,58
Коефіцієнт обертання виробничих запасів, обертів	16,60	3,70	5,20	-11,4	81,37
Тривалість обороту виробничих запасів, днів	21,99	98,67	70,25	48,3	259,98
Коефіцієнт закріплення виробничих запасів	0,06	0,27	0,19	0,1	259,98

– показник «середньорічний об'єм виробничих запасів» у останні роки має тенденцію до плавного підвищення із 850,62 тис. грн. у 2019 році до 2671,5 тис. грн. у 2021 році або на 10 446 тис. грн. (9,37%);

– особлива увага має бути спрямована на значення коефіцієнта обертання, котрий у 2021 році порівняно із минулими характеризувався зростанням на 1,16 обертів. Тобто фактично відбулося підвищення кількості обертів виробничих запасів. В ході дослідження тривалості обороту виробничих запасів з'ясовано, що у 2021 році порівняно із 2019 роком час обороту скоротився на 4,75 дня, що позитивно відбивається на загальній оборотності запасів;

– значення показників «коефіцієнт закріплення виробничих запасів» дає змогу зауважити, що у минулому 2021 році у порівнянні із 2019 роком відбулося скорочення суми середнього залишку виробничих запасів, що припадає на одну гривню виручки від продажів продукції на 0,02 пункти, що також вказує на покращання обертання виробничих запасів у 2021 році.

Для підняття якості користування виробничими запасами підприємства

необхідно оцінювати виконання плану за їх рівнем, тенденцію зміни складу виробничих запасів, прораховувати вплив чинників на їх приріст, визначати показники, що характеризують дієвість використання даного виду ресурсів, собівартість товарної продукції, результативність та раціональність діяльності.

Оцінка якості застосовування виробничих запасів на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» за 2019-2021 рр. показала позитивну динаміку. Інакше кажучи підприємство в змозі забезпечити збільшення обсягів прибутків та безперебійність виробництва. Якісна організація аналізу виробничих запасів допомагає у виявленні невідповідних площин процесу постачання запасів на підприємство та передачі їх на виробництво.

На ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» застосовуються загальні методи управління виробничими запасами. Переважаючими типами планування є оперативне – 56 % рішень та поточне – 44 % відповідно. Складське господарство сформоване за рахунок власних складських приміщень.

На досліджуваному підприємстві немеханізований тип складського господарства. Не притаманний досліджуваному підприємству автоматичний тип складського господарства, що передбачає наявність програмно-керованих типів складів без залучення праці персоналу складського господарства. У прийнятті управлінських рішень стосовно виробничих запасів частково залучені до прийняття управлінських рішень працівники складського господарства. Система контролювання виробничих запасів є централізованою. На підставі виконаних досліджень виокремлено пріоритетність мотивів формування виробничих запасів (рис. 2.3).

До ключових проблем управління виробничими запасами респонденти ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» зараховують складність та витратність впровадження і застосування методів формування й поповнення виробничих запасів (75 % менеджерів різних рівнів управління), нераціонально побудоване складське господарство (88 % менеджерів різних рівнів управління), відсутність спеціалізованого програмного забезпечення щодо

систем управління виробничими запасами (81 % менеджерів різних рівнів управління), зменшення обігових коштів (75 % менеджерів різних рівнів управління), нереалістичні плани, що формує підприємство (69 % менеджерів різних рівнів управління), багатоманітність методів формування, поповнення та використання виробничих запасів (59 % менеджерів різних рівнів управління).

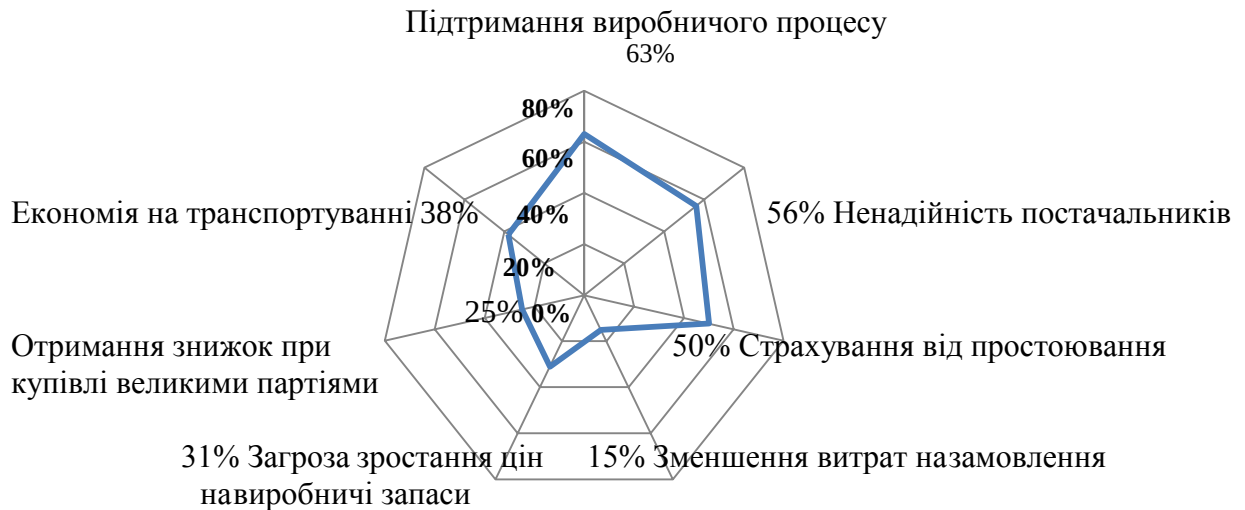

Рис. 2.3. Пріоритетність мотивів формування виробничих запасів

Джерело: сформовано на підставі даних анкетного опитування респондентів на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС».

Існуюча технологія управління запасами демонструє, що в ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» відсутній прямий напрямок до формування і збереження запасів, є недоліки номенклатурних одиниць, також існує потреба в персоналі відділу технічного забезпечення.

Головний недолік даної технології управління запасами нестача або, надлишок запасів, таким чином, дуже важливим є завдання оптимізації матеріальних запасів, тому що мінімальні запаси матеріальних ресурсів можуть привести до збитків, пов'язаних з простоями, незадоволеним попитом, і внаслідок до втрати прибутку, а ще втрати потенційних клієнтів.

З іншого боку, накопичення зайвих матеріальних запасів зв'язує оборотний капітал компанії, знижуючи ймовірність його альтернативного

застосування і розтягуючи його кругообіг, що відображається на величині єдиних витрат виробництва і на фінансових результатах компанії.

2.4. Напрямки удосконалення управління виробничими запасами на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

За умов ринкової економіки, самостійності підприємств, їхньої відповідальності за результати діяльності виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій розвитку фінансового стану та перспективних фінансових можливостей, а на вирішення таких питань і спрямовано фінансову стратегію підприємства.

Як частина загальної стратегії економічного розвитку підприємства фінансова стратегія підпорядковується їй, тому фінансова стратегія повинна бути узгоджена зі стратегічними цілями та напрямками діяльності підприємства. Фінансова стратегія при цьому розглядається як один із головних факторів забезпечення ефективного розвитку підприємства відповідно до обраної ним базисної корпоративної стратегії.

Водночас фінансова стратегія сама істотно впливає на формування стратегічного розвитку діяльності підприємства. Це пов'язано з тим, що основні цілі базисної корпоративної стратегії, а саме забезпечення високих темпів розвитку реалізації продукції, зростання прибутку та підвищення конкурентної позиції підприємства, пов'язані з тенденціями розвитку відповідного товарного ринку (споживчого або факторів виробництва). Якщо тенденції розвитку товарного і фінансового ринків (у тих сегментах, де підприємство здійснює свою господарську діяльність) не збігаються, може виникнути ситуація, коли стратегічні цілі розвитку діяльності підприємства не можуть бути реалізовані через фінансові обмеження і в цьому випадку базисна корпоративна стратегія підприємства корегується відповідним чином.

Формування основного стратегічного набору для підприємства та стратегічних альтернатив (вибір стратегій розвитку підприємства і його СБО) необхідно здійснювати на основі матричних методів.

Так, ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» є середнім підприємством, отже для визначення базової корпоративної стратегії використаємо матрицю Томпсона-Стрікланда «Вибір стратегій для підприємств» (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Матриця Томпсона-Стрікланда «Вибір стратегії для підприємств» для ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

Отже, серед базисних корпоративних стратегій розвитку ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» слід обрати стратегію росту за рахунок внутрішніх джерел, оскільки головною ідеєю даної стратегії є поліпшення характеристик свого продукту або вироблення нового, не змінюючи при цьому галузі. Конкретними типами стратегії внутрішнього зростання є стратегія посилення позиції на ринку, стратегія розвитку ринку, що полягає в пошуку нових ринків для вже виробленого продукту, стратегія розвитку продукту, що буде реалізовуватися на вже освоєному фірмою ринку.

Отже, ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» може обрати базову корпоративну стратегію прискореного зростання, якій відповідає фінансова стратегія – стратегія фінансової підтримки прискореного росту підприємства, яка

спрямована на забезпечення високих темпів його операційної діяльності, передусім – обсягів виробництва й реалізації продукції. У цих умовах істотно збільшується потреба у фінансових ресурсах, що направляються на приріст оборотних і основних активів підприємства. Відповідно, пріоритетною домінантною сферою (напрямом) стратегічного фінансового розвитку підприємства, що найкращим чином забезпечує даний вид головної фінансової стратегії, є зростання потенціалу формування фінансових ресурсів.

Виходячи з цього, основною метою управління запасами є своєчасні поставки запасів і мінімізація витрат, пов'язаних із замовленням і зберіганням їх. Одним з найпоширеніших методів управління запасами є метод економічного розміру замовлення.

Економічний розмір замовлення (Economic Order Quantity) – це кількість замовлених запасів, що забезпечує оптимальну комбінацію витрат на придбання та зберігання їх. Для визначення оптимального рівня замовлення запасів треба враховувати релевантні витрати на придбання та зберігання.

Витрати, пов'язані з запасами, включають: витрати на закупку; витрати на замовлення; витрати на зберігання; можливі витрати в наслідок браку запасів.

Основним питанням управління запасами є визначення вартості замовлення, строку та обсягу закупівлі матеріальних ресурсів. Для цього необхідно розрахувати оптимальний обсяг замовлення чи поставки, тобто економічний розмір замовлення (ЕРЗ).

Оптимальним розміром замовлення буде така замовлена кількість, за якої загальні витрати на замовлення і зберігання запасів будуть мінімальними. Оптимальний економічний розмір замовлення можна визначити: табличним методом; графічним методом; за допомогою формули [1, с. 192].

ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» купує заклепки металеві для виробництва

верстатів у зовнішнього постачальника за ціною 42 грн. за 20 шт. Річна потреба в заклепках становить 25000 шт. на рік. Витрати на одне замовлення становлять 850 грн. Прямі витрати на зберігання одного блоку заклепок становлять 5 грн. Вартість капіталу підприємства 35%.

Релевантні витрати (RC) на зберігання одного блоку заклепок дорівнюють: $RC = 2 + (0,35 \times 42) = 20$ грн. Аналіз релевантних витрати на замовлення та зберігання заклепок наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Аналіз релевантних витрат на замовлення та зберігання заклепок металевих
ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»

Показник	Варіанти						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Річна потреба, кг	25000	25000	25000	25000	25000	25000	25000
Розмір замовлення, кг	600	800	1000	1200	1400	1600	1800
Середні запаси, кг	300	400	500	600	700	800	900
Кількість замовлення, шт.	42	31	25	21	18	16	14
Річні витрати на замовлення, грн.	35417	26563	21250	17708	15179	13281	11806
Річні витрати на зберігання, грн.	6000	8000	10000	12000	14000	16000	18000
Загальні релевантні витрати на замовлення та зберігання запасів, грн.	41417	34563	31250	29708	29179	29281	29806

Загальні релевантні витрати на придбання заклепок металевих будуть мінімальними (29179 грн.) при обсязі замовлення 1400 шт. Якщо розмір замовлення зростає, вартість зберігання також зростає. З іншого боку, вартість виконати замовлення зменшується мірою зростання запасів. Кожна точка лінії сукупних витрат являє собою суму вартості зберігання й виконання замовлення.

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \times 25000 \times 850}{20}} = 1450 \text{ кг.}$$

Таким чином, за рік слід зробити 18 замовлень. ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» повинен робити замовлення заклепок металевих через кожні 14 днів (250:18).

Таблиця 2.13

Розрахунок загальної потреби металу на виробництво автомата
токарного шестишпindelного з двома супортами ЧПК на місяць ТОВ «ВТФ
«АВАНТИС»

Вид виробни- чого запасу (необрізні пило- матеріали)	Автомат токарний шестишпindelний											
	1240Ф4-6А			1240Ф4-6П			1240Ф5-6А			1240Ф5-6П		
	Норма витрат	Плановий обсяг виробництва, од	Потреба у виробничому запасі,	Норма витрат	Плановий обсяг виробництва, од	Потреба у виробничому запасі,	Норма витрат	Плановий обсяг виробництва, од	Потреба у виробничому запасі,	Норма витрат	Плановий обсяг виробництва, од	Потреба у виробничому запасі,
Метал 2мм, м ²	1,560	100	156	1,720	-	-	1,980	30	59,4	-	-	-
Метал 3мм, м ²	1,530	90	137,7	1,710	50	85,5	2,010	10	20,1	-	-	-
Метал 5мм, ц	1,610	50	80,5	1,780	30	53,4	2,040	80	163,2	-	-	-
Метал 1,5мм, м ²	1,590	-	-	1,770	80	141,6	2,070	100	207	-	-	-
Метал 4мм, м ²	1,575	70	110,2	1,735	-	-	2,030	50	101,5	-	-	-

Сформовано автором.

Для підвищення ефективності використання виробничих запасів ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» побудована модель управління запасами підприємства, яка передбачає проведення аналізу впливу на розмір прибутку підприємства діапазону витрат, пов'язаних зі зберіганням виробничих запасів. Її застосування на теоретичному рівні розширить методичний інструментарій аналізу виробничих запасів, а на практичному – забезпечить дієве управління виробничими запасами підприємства.

Для розрахунку оптимальних партій поставок певних видів запасів і визначенню інтервалу повторного замовлення пропонуємо підприємствам застосовувати модель економічного розміру замовлення (EOQ), що

забезпечить максимальну ефективність їх використання (при цьому функція загальних витрат (витрати на закупівлю, зберігання) повинна досягати найменшого значення) (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Розрахунок оптимальної партії поставок запасів у ТОВ «ВТФ «АВАНТИС»,
2022 р.

Показники	Кількість			
	Паливно-мастильних матеріалів, л	Запасні частини, од.	Метал, т	Розходні матеріали, шт.
Щорічна потреба в матеріалі (D)	743,3	3476	9600	7160
Обсяг разового замовлення	24	290	800	358
Щорічна кількість замовлень, тижнів	31	12	12	20
Середній рівень залишків запасу	12	145	400	179
Вартість подання одного замовлення на матеріальні ресурси, тис. грн. (C_o)	370,8	179,6	297,5	98,7
Вартість замовлення, тис. грн.	11493,6	2155	3330	1974
Вартість зберігання одиниці продукції, грн. (C_h)	3,95	5,0	4,7	11,1
Витрати на зберігання запасів, тис. грн.	0,5	0,7	7	2
Загальна вартість запасу одиниці матеріалу, тис. грн.	11494,1	2155,7	3337	1976
Оптимальний рівень замовлення $EOQ \sqrt{q_o} \sqrt{(2C_o * D) / C_h}$ (4)	57	500	1100	1128
Прогнозний інтервал замовлення, днів	17	12	10	22

*Джерело: власні розрахунки

Для визначення оптимального рівня замовлення розраховано рівень витрат пов'язаних з придбанням і зберіганням, які встановлюється виходячи з альтернатив його використання (депозитний вклад в банку, природні втрати, витрати на доставку) При визначенні величини постійних витрат, враховано амортизацію, витрати на охорону та витрати на оформлення договорів і відряджень до постачальників. Використовуючи модель EOQ визначили, що оптимальною є закупівля партії ПММ приблизно по 57 л (кожні 17 днів), металу в обсязі 1100 ц один раз в 10 днів, запасні частини одноразово можна замовляти в обсязі 500 од один раз в 12 днів, та інші розходні матеріали – 1128 од. один раз на 22 дні.

Таким чином, повне та своєчасне забезпечення підприємства матеріалами необхідних асортиментів і якості та зменшення їх витрат під час зберігання і перевезення, використання більш прогресивних технологій використання матеріалів, скорочення до мінімуму відходів, підвищення кваліфікації працівників, своєчасне й повне використання резервів на підприємстві і т.д. є необхідною умовою виконання планів з виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку та рентабельності.

Насамкінець варто зазначити, що оцінка ефективного використання матеріальних ресурсів не закінчується одержанням необхідних показників (відповідно до поставлених цілей). Результати проведеного дослідження є підставою для прийняття ефективних управлінських рішень. Аналіз є важливим інструментом в системі управління ресурсним потенціалом підприємства, що допомагає досягати високих кінцевих результатів. За даними аналізу керівництво підприємства розробляє заходи, які сприяють пошуку джерел економії матеріальних ресурсів та резервів збільшення обсягів виробництва.

Враховуючи значний внесок науковців, очевидно, що окремі аспекти та питання аналізу виробничих запасів все ще потребують уточнень та подальшого наукового опрацювання. Подальші дослідження сприятимуть розробці нових методів управління запасами, їх аналізу, які підвищать ефективність використання запасів, а також дозволять враховувати реалії сучасності, коли виробничі підприємства не мають безперервного виробництва, а працюють за певними замовленнями.

Менеджмент підприємства в залежності від сфери діяльності, обсягів та різновидності виробничих запасів створюють свою індивідуальну, найдоцільнішу методику управління. На ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» доцільно застосовувати сучасні системи контролю за надходженням та використанням запасів, цьому сприяє і сучасне інформаційно-технічне оснащення обліково-аналітичних служб підприємства.

Висновки до розділу 2

В результаті дослідження стану та напрямки покращення управління виробничими запасами ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» можна зробити наступні висновки.

1. ТОВ «Виробничо-торговельна фірма Авантіс» створена в 2004 році як фірма, яка займається виготовленням, ремонтом та модернізацією токарних багатошпиндельних верстатів. За 17 років було проведено більше ніж 450 модернізацій металообробних верстатів. Розробкою фірми є унікальний на Україні та СНГ токарний шестишпиндельний автомат з ЧПК моделі 1240Ф4-6А (автомат токарний шестишпиндельний з двома супортами ЧПК), 1240Ф4-6П (напівавтомат токарний шестишпиндельний з двома супортами ЧПК) та їх модернізації – восьмишпиндельні.

2. В цілому ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019 р. працювало прибутково. Але у 2020 р. отримало чистий збиток через значне зменшення обсягів виготовленої продукції у зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні, що пов'язано з Ковід-19. В цілому ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2021 р. працює прибутково, збільшує обсяги наданих послуг та займає певну нішу на ринку та має перспективи покращити своє становище на ринку.

3. У межах здійсненого дослідження було встановлено необхідність удосконалення управління матеріальними запасами на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». Встановлено, що впровадження системи управління запасами на яка дозволить більш чітко регулювати об'єм замовлення постачальнику продукції, з метою удосконалення управління матеріальними запасами на підприємстві призведе до позитивних результатів. Виявлено причини виникнення надмірних запасів.

4. Напрямок удосконалення системи управління запасами підприємства є оптимізація управління продукцією, співпраця з дистриб'юторами та оптимізація логістичної системи ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». У цьому контексті було досліджено технологію здійснення управління матеріальними запасами.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській випускній роботі теоретично обґрунтовано вирішення наукового завдання щодо формування теоретичної та прикладної бази управління виробничими запасами підприємства. Результати виконаного дослідження дають можливість сформулювати такі висновки.

1. На підставі розгляду ключових дефініцій з економічної позиції уточнено наповнення категорій: «запаси», яку запропоновано трактувати, враховуючи ототожнення із матеріальними ресурсами, визначаючи форму власності та місце зберігання; «виробничі запаси», що підлягають трактуванню, визначаючи суміжну категорію, призначення, структуру, сутнісне наповнення та період використання у виробничому процесі; «управління виробничими запасами», яка розглядається з позиції процесно-структурованого менеджменту. Для забезпечення уніфікування понятійно-категорійного апарату запаси трактуємо як частину матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства, зберігаються на складах різного рівня з метою подальшого використання у виробничому процесі для забезпечення безперебійної діяльності; під виробничими запасами розуміємо частину матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях (складах виробничих запасів), ще не використовуються та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі, входять у структуру виготовленої продукції або підтримують функціонування процесу виробництва, забезпечуючи його безперебійність; а під управлінням виробничими запасами – вид управлінської діяльності, що ґрунтується на плануванні, організуванні поповнення та використання виробничих запасів, мотивуванні працівників, що пов'язані з виробничими запасами, контролюванні та регулюванні виробничих запасів.

2. Узагальнено типологію виробничих запасів на основі виокремлення низки типологічних ознак (за відношенням до виробничого процесу,

структурою і для відображення в бухгалтерському обліку при формуванні фінансової звітності, якістю структурних елементів, вартістю придбаних матеріально-виробничих ресурсів, можливістю заміни виробничих запасів, етапами перетворення вхідних виробничих запасів, первинністю використання у виробничому процесі, способом зберігання, обсягами використання, місцем перебування, цілями, кількістю та відповідно до нормування, метою формування, відкритістю і доступністю ресурсів та відносно складених планів). Дана типологія виробничих запасів призначена насамперед для менеджерів складського господарства та відділів планування, контролю підприємств, які з її використанням можуть ідентифікувати типи виробничих запасів.

3. Наведено методологічні засади управління виробничими запасами з використанням положень процесно-структурованого менеджменту, на підставі яких власникам, керівникам підприємств та іншим зацікавленим особам запропоновано розглядати управління виробничими запасами як конкретну функцію менеджменту, яка реалізується на основі планування, організування роботи з виробничими запасами, мотивування працівників, пов'язаних із виробничими запасами, контролювання та регулювання виробничих запасів.

4. При вивченні нормативно-правової бази з управління виробничими запасами встановлено, що основними нормативно-правовими актами, що регулюють управління та відображення інформації про них у фінансовій звітності є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 9 «Запаси» та інші стандарти бухгалтерського обліку.

5. Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Виробничо-торговельна фірма Авантіс», яка займається виготовленням, ремонтом та модернізацією токарних багатошпиндельних верстатів. За 18 років було проведено більше ніж 450 модернізацій металообробних верстатів. Розробкою фірми є унікальний на Україні та СНГ токарний шестишпиндельний автомат з ЧПК моделі 1240Ф4-6А (автомат токарний шестишпиндельний з двома супортами

ЧПК), 1240Ф4-6П (напівавтомат токарний шестишпindelний з двома супортами ЧПК) та їх модернізації – восьмишпindelні.

6. Аналіз фінансового стану свідчить про те, що в цілому ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2019 р. працювало прибутково. Але у 2020 р. отримало чистий збиток через значне зменшення обсягів виготовленої продукції у зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні, що пов'язано з Ковід-19. В цілому ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» у 2021 р. працює прибутково, збільшує обсяги наданих послуг та займає певну нішу на ринку та має перспективи покращити своє становище на ринку.

7. Оцінка якості застосовування виробничих запасів на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» за 2019-2021 рр. показала позитивну динаміку. Інакше кажучи підприємство в змозі забезпечити збільшення обсягів прибутків та безперебійність виробництва. Якісна організація аналізу виробничих запасів допомагає у виявленні невідповідних площин процесу постачання запасів на підприємство та передачі їх на виробництво.

8. На ТОВ «ВТФ «АВАНТИС» застосовуються загальні методи управління виробничими запасами. Переважаючими типами планування є оперативне – 56 % рішень та поточне – 44 % відповідно. Складське господарство сформоване за рахунок власних складських приміщень. На досліджуваному підприємстві немеханізований тип складського господарства. Не притаманний досліджуваному підприємству автоматичний тип складського господарства, що передбачає наявність програмно-керованих типів складів без залучення праці персоналу складського господарства. У прийнятті управлінських рішень стосовно виробничих запасів частково залучені до прийняття управлінських рішень працівники складського господарства. Система контролювання виробничих запасів є централізованою.

9. У межах здійсненого дослідження було встановлено необхідність удосконалення управління матеріальними запасами на ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». Встановлено, що впровадження системи управління запасами на

яка дозволить більш чітко регулювати об'єм замовлення постачальнику продукції, з метою удосконалення управління матеріальними запасами на підприємстві призведе до позитивних результатів. Виявлено причини виникнення надмірних запасів.

10. Напрямок удосконалення системи управління запасами підприємства є оптимізація управління продукцією, співпраця з дистриб'юторами та оптимізація логістичної системи ТОВ «ВТФ «АВАНТИС». У цьому контексті було досліджено технологію здійснення управління матеріальними запасами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багрій К.Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2009. Вип. IV. Економічні науки. С. 104–109.
2. Бержанір І.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161–168.
3. Беляєва Л. А., Пеняк Ю. С., Ментей О. С. Аналітичне забезпечення системи управління виробничими запасами. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 71-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2018_1_10
4. Бондаренко Н., Фелонюк О. Організація складського обліку виробничих запасів на підприємстві. *Облік і фінанси*. 2021. № 2. С. 11-18.
5. Бондаренко Н.М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 4. С. 273–281.
6. Бублик М. О. Проблеми управління виробничими запасами на підприємствах та шляхи їх вирішення. *Управління розвитком*. 2014. № 2. С. 90-92.
7. Бунда О. М., Вітюк Т. І. Аналіз запасів виробничого підприємства. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2021. № 24. С. 140-148.
8. Василенко В.О. Виробничий (операційний) менеджмент : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2007. 532 с.
9. Воскобоева О. В., Воскобоева О. С. Інтегральна оцінка ефективності управління виробничими запасами підприємства на основі збалансованої системи показників. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2012. Вип. 14. С. 70-72.
10. Гаватюк Л. С., Вітюк М. С., Орлик Я. В. Методи оптимального управління запасами в виробничих системах. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Вип. 29-30. С. 95-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2019_29-30_48

11. Гангал Л. С., Церковнюк Я. С., Мандрик О. І., Главацький А. В. Облік, аналіз і звітність у забезпеченні управління виробничими запасами в контексті підвищення конкурентоспроможності та вартості вітчизняних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_10_39
12. Гарасим П. М., Лобода Н. О., Гарасим М. П. Виробничі запаси як технологічний фактор і форма хедж-інвестування (аналітичний аспект). Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Сільськогосподарські науки. 2014. Вип. 22(2). С. 75-80.
13. Герасимович І. А., Морозова-Герасимович Н. А. Методичні засади внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів в системі управління операційною діяльністю підприємства. *Облік і фінанси*. 2016. № 3. С. 114-121.
14. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003, № 436-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 21.05.2022).
15. Грицишен Д. О., Каленчук Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія : Економічні науки. 2014. № 4. С. 268-276.
16. Дмитренко А.В. Економічна сутність поняття «виробничі запаси». *Економіка і регіон*. 2016. № 2. С. 149–152.
17. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 5(1). С. 130-134.
18. Жаворонок А. В., Дзюбик І. В. Особливості аналізу виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 422-426.
19. Живко З.Б. Словник сучасних економічних термінів. Львів : Край. 2007. 384 с.
20. Запаси : положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 від

20.10.1999 № 246 (із змінами та доповненнями). – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

21. Запаси: міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 від 01.01.2012 р. (із змінами та доповненнями) – URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_021.

22. Зоря О. П., Максименко І. Я., Добренька Я. О. Особливості обліково-аналітичного відображення виробничих запасів за національними та міжнародними стандартами в системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2016. № 8. С. 116-118.

23. Іванова М. І. Формування дієвої системи логістики постачання з використанням методики оперативного управління виробничими запасами. *Економіка та держава*. 2014. № 12. С. 52-58.

24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. № 893/4186. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

25. Клименко С., Задорожній О. Фінансово-аналітичне моделювання стану виробничих запасів підприємства. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Економічні науки. 2016. № 1. С. 57-60.

26. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_7_11

27. Колчін Р.В., Чайкін І.В., Бикова Л. Г. Використання пакетів моделювання системної динаміки управління запасами в виробничо-торгових організаціях, які поставляють матеріально-технічні засоби для Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Військової академії (м. Одеса)*. Технічні науки. 2019. Вип. 2(2). С. 73-76. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zbnpva_2019_2\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zbnpva_2019_2(2)_12)

28. Круковська О. В. Формування первісної вартості запасів власного виробництва. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2020. Вип. 2. С. 132-139.

29. Кудлаєва Н. В., Медеяєва А. С. Оцінка та визнання виробничих запасів у системі вартісно-орієнтованого управління підприємством. *Молодий вчений*. 2018. № 10(2). С. 824-829.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10\(2\)__97](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10(2)__97)

30. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ганас Л. М., Ноджак Л. С. Місце управління виробничими запасами в системі управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2017. № 11. С. 465-471.

31. Лиса О. Особливості нормування оборотних коштів у виробничих запасах на вітчизняних промислових підприємствах. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10(4). С. 227-230.

32. Лищенко О. Г., Сердюк Є. М. Управління виробничими запасами: обліково-аналітичне забезпечення. *Ефективна економіка*. 2018. № 11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_11_21

33. Маліков В. В. Методологія аналізу ефективності. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2015. № 2. С. 23-30.

34. Маниліч М. І. Економічно-математичне моделювання оцінки виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості з метою прийняття управлінських рішень. *Збірник наукових праць [Буковинського університету]*. Економічні науки. 2016. Вип. 12. С. 5-15.

35. Маниліч М. І., Бурдейна Л. В. Оцінка виробничих запасів за справедливою вартістю в інформаційному забезпеченні системи менеджменту підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 4. С. 189-195.

36. Марина А. С., Феськіна З. Ю. Підвищення ефективності використання виробничих запасів автодорожнього підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 6. С. 193-198.

37. Матюшенко О. Ю. Методика аналізу виробничих запасів на

прикладі підприємств будівельної галузі. *Молодий вчений*. 2015. № 4(1). С. 115-122.

38. Меліхова Т. О., Федоров І. О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз у системі управління фінансової безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 63-70.

39. Мельник О. Г., Ноджак Л. С., Ганас Л. М. Методи формування, поповнення та використання виробничих запасів. *Економіка та держава*. 2013. № 10. С. 29-33.

40. Мельничук І. І., Заморозна К. О. Етапи аналізу виробничих запасів у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 657-661

41. Подмешальська Ю. В., Бабак С. С. Облік та контроль виробничих запасів для прийняття управлінських рішень на промисловому підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 83-94.

42. Подолянчук О. А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_5_9

43. Покліцька С. А. Управління виробничими запасами підприємства *Вісник [Київського інституту бізнесу та технологій]*. 2018. № 2. С. 130-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2018_2_77

44. Поліщук О. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами аграрних підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 367-371.

45. Польова Т. В., Рєзнік А. С. Оцінка ефективності використання виробничих запасів як підґрунтя для прийняття зважених управлінських рішень. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. : Економіка. 2017. Вип. 2. С. 106-112.

46. Польова, Т. В., Охрей, Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. *Економічний простір*. 2020. №160. С. 124-128. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23>

47. Прокопович Л. Б., Стойкова І. М. Аналіз виробничих запасів в

системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 1014-1017. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_229

48. Рабоконь Ю. С. Економічна сутність виробничих запасів, їх оцінка та облікове забезпечення. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 8. С. 102-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_8_10

49. Рабоконь Ю.С., Томчук О.Ф. Аналіз ефективності використання запасів на підприємстві. *Фінанси, облік, банки*. № 1 (24). 2019. С. 79-86.

50. Резнік Н.П. Логістика : навчальний посібник. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ. 2021. 146 с.

51. Різник В. В. Теоретичні аспекти управління виробничими запасами підприємства. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 24(1). С. 50-56.

52. Роєва О. С. Проблемні питання визначення економічної сутності виробничих запасів. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27. № 1. С. 224-229. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27\(1\)_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27(1)_30)

53. Роєва О. С. Розвиток підходів до класифікації виробничих запасів на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2016. Вип. 29. С. 163-169.

54. Ромашко О. М., Йотка А. В. Переваги та недоліки оцінювання вибуття запасів для виробничих підприємств. *Вчені записки університету "КРОК"*. Серія : Економіка. 2017. Вип. 45. С. 71-79.

55. Рубан Л. О., Яковенко Т. І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 319-324. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrcetr_2019_34_48

56. Стецюк Н. Є., Галушка Н. Й. Методичні підходи до аналізу забезпеченості підприємств деревообробної промисловості виробничими запасами. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 22, № 2. С. 156-164.

57. Тесак О. В. Облікова політика щодо контролю за наявністю й використанням виробничих запасів. *Підприємництво і торгівля*. 2020. Вип.

27. С. 72-75.

58. Характеристика товарних запасів та основні етапи їх формування [Електронний ресурс]. – URL : http://pidruchniki.com/17910211/ekonomika/harakteristika_tovarnih_zapasiv_osnovni_etapi_formuvann

59. Хоменко Л. М., Волошин Є. О. Фінансовий аналіз виробничих запасів із застосуванням динамічної моделі. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2021. № 6(1). С. 132-136.

60. Шендригоренко, М. Т. Особливості та сфери застосування методів оцінки запасів при їх вибутті. *Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»*: збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 9 (34). Частина 2. Редкол.: відп. ред. д. е. н., професор Герасимчук З. В. Луцьк, 2012. С. 572-580.

61. Шмиголь Н.М., Антонюк А.А., Нестеренко А.А. Роль і місце аналізу виробничих запасів у системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2015. № 5. С. 102-106.

62. Шум М. А., Омельченко А. П. Економічна сутність виробничих запасів в економіці України на сучасному етапі. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6(3). С. 26-28. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2018_6\(3\)__8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2018_6(3)__8)

63. Юркова І. Економічна сутність виробничих запасів та напрямки їх дослідження. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(4). С. 301-304.

ДОДАТКИ